

Handledning

till

En bro av poesi

av

Ann Boglind och Anna Nordlund

INNEHÅLL

Del 1: Inledning 5

[Läs högt och samtala](#) 6

[En mysig stund tillsammans](#) 6

[Val av dikt](#) 7

[Några råd inför högläsning](#) 8

[Samtalets betydelse](#) 9

[Läs- och skrivinläring](#) 10

[Kopplingar till skolans styrdokument](#) 10

[Hur kan skolan skapa en stimulerande miljö för poesi?](#) 11

Förklara poesi för barn med hjälp av bokens första dikter 12

[Vad innehåller dikter?](#) 12

[Vad kan dikter handla om?](#) 13

[Vad behövs för att skapa dikter?](#) 15

[Vem talar i dikter?](#) 16

Del 2: Handledning specifika dikter 17

När dikten kommer till dig	17
Gråbergsång	17
Regn	18
Slut på sommarlovet	18
Ordbanken	19
Krakel Spektakel slår på sin trumma	20
Fnittret	21
Stjärnorna	21
Striden	22
Tänk alla miljoner år	22
Skräcködlor	23
Små ting	23
Världens gång	23
Den skeppsbrutne	24
Jag	24
Människans hem	25
Verklighet	25
Lyckans minut	25
Vaggvisa	25
Stjärnan	26
Du går icke ensam	26
Dina händer	26
Angår det dej kanske	27
Jag såg ett par hårda ögon	27
Vintergatan	27
Första minnet	28
Trädet och skyn	28
Snögubbe tögubbe	29
Det första vårregnet	29
Trött	29
Gratulation på en födelsedag i mars	29
Den lustiga våren	30
Hästarna	30
Trollkarlen	30
Hjärteglad	31
Du har tappat ditt ord	31
Skrivet till bords när olyckan hände	31
Mina lögner	31
Småskolans utflykt	32

Välkommen åter snälla sol	32
Den blomstertid nu kommer	33
En vänlig grönskas rika dräkt	35
En önskan	35
Lyckokatt	35
Jag längtar hem	36
Det finaste tältet	36
Syltningsvisa	36
Stilla	37
I rörelse	37
Vad upplevde jag den kvällen	38
Inom varje dikt	38

Del 3: Förslag på teman 39

Sol i två dikter 39

Hjärteglad

Välkommen åter snälla sol

Regn i fyra dikter 40

Regn

Trädet och skyn

Snögubbe tögubbe

Det första vårregnet

Djur i tre dikter 41

Skräcködlor

Hästarna

Lyckokatt

Barn i fem dikter 42

Lyckans minut

Vaggvisa

Gratulation på en födelsedag i mars

Det finaste tältet

Vad upplevde jag den kvällen

Känslor i fyra dikter 44

Fnittret

Striden

Jag såg ett par hårda ögon
Trött

Stjärnor i sju dikter 45

Stjärnorna
Jag
Människans hem
Stjärnan
Du går icke ensam
Vintergatan
Vad upplevde jag den kvällen

Universum i tre dikter 48

Människans hem
Vintergatan
Jag längtar hem

Flytt och flykt i två dikter 50

Dina händer
Jag längtar hem

Fem Nobelpristagare 51

Verner von Heidenstam 51

Erik Axel Karlfeldt 52

Pär Lagerkvist 53

Harry Martinson 54

Tomas Tranströmer 54

Sex finländska poeter 55

Zacharias Topelius 55

Edith Södergran 56

Elmer Diktonius 57

Henry Parland 57

Tua Forsström 57

Hanna Lundström 58

Del 1:

Inledning

Hösten 2021 får alla barn som börjar förskoleklass diktantologin *En bro av poesi* som gåva från Svenska Akademien. Tanken är att barnen ska ta med boken hem för att läsa den tillsammans med sina familjer. Skolverket skänker dessutom ett antal exemplar till skolorna, så att fler elever kan ta del av dikterna. Boken produceras av förlaget En bok för alla.

Idén till boken föddes när vi valde dikter till Litteraturbankens Skola. Nu är boken verklighet, med spännande bilder av barnboksillustratörer och korta samtalsfrågor som leder oss in i dikternas världar. Vår tanke är att vuxna och barn ska läsa boken tillsammans under hela lågstadietiden – hemma, i skolan och på fritids – och vi hoppas att boken blir en gåva som barnet tar med sig ut i livet.

Här ger vi fördjupad handledning med inspiration och råd till vuxna som vill läsa och arbeta med boken tillsammans med barn i lågstadieåldern. Poesi är förstås en genre som många barn redan känner till från förskolan i form av rim och ramsor, sånger och bilderböcker på rim. Men här lär de känna både äldre och nyare dikter skrivna för alla åldrar. De ska få möjlighet att lyssna på, tala om, fundera över samt läsa och skriva poesi. Vi tror också att boken kan komma till användning för undervisning i svenska för invandrare (sfi) och i svenska som andraspråk i alla åldrar.

Arbetar du på en skola kanske du vill läsa *En bro av poesi* med dina kolleger och tillsammans planera hur boken kan användas i undervisning. [Shared reading](#) eller [Bokcirkel](#) kan hjälpa till att komma igång med ett sådant kollegialt lärande. Då kan vår handledning också fungera som stöd. På Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling (NCS) kan du läsa vår fördjupningsartikel "[Låt dikten komma till oss! Poesi och poesididaktik genom hela grundskolan](#)".

I handledningen ger vi ofta länkar till [Litteraturbanken.se](#) där du kan hitta uppläsningar av dikter och mer om och av specifika författare i vårt urval.

På [Litteraturbankens Skola](#) finns mer fördjupningsmaterial. Några tips med relevans för arbete med *En bro av poesi*:

- [Varför ska man läsa poesi i skolan?](#)
- [Poesiövningar för alla!](#)
- [Varför ska man läsa klassiker i skolan?](#)

Läs högt och samtala

Här följer allmänna råd kring läsningens och samtalets betydelse, vad man kan tänka på och hur man som vuxen kan stimulera till högläsning och samtal om just poesi. Avsnittet är disponerat i följande rubriker:

[En mysig stund tillsammans](#)

[Val av dikt](#)

[Några råd inför högläsning](#)

[Samtalets betydelse](#)

[Läs- och skrivinlärning](#)

[Kopplingar till skolans styrdokument](#)

[Hur kan skolan skapa en stimulerande miljö för poesi?](#)

En mysig stund tillsammans

Vi har tänkt att dikterna i *En bro av poesi* kan läsas i samspel mellan barn och vuxna. Liksom Salami och Zulamith i dikten "Vintergatan" bygger en bro av stjärnor för att få kontakt, tänker vi oss att högläsning och samtal om dikterna i denna samling kan brygga en bro mellan vuxna och barn – mellan den som läser och den som lyssnar. Diktläsningen kan ge en ram kring ett ständigt pågående samtal om både stort och smått i livet och vår plats i tillvaron. Läsning och lyssnande till dikter väcker tankar, det kan fungera som ögonöppnare som gör att man blir nyfiken på tillvaron och på så sätt förberedd för nya upplevelser.

Det pratas mycket idag om högläsningens och boksamtalens betydelse för barn. Men hur ska man få till det i en stressig vardag hemma och i en skoltillvaro fylld av andra krav och mål än att läsa högt och samtala? En idé vi har är att det inte alltid behöver innebära läsning av långa böcker och berättelser. Korta dikter kan rymma ett stort innehåll. Läsningen och samtalet tar inte mycket tid, men det ger en lugn och mysig stund tillsammans med en närvarande vuxen. Det är bra om denna lässtund återkommer regelbundet och blir en integrerad del av vardagen.

Varva gärna lässtunderna med att själv välja dikt och att låta barnen vara med och välja. Uppmärksamma att dikterna kan se så olika ut med både långa rader och korta rader. Dikter kan vara mycket korta, eller längre, indelade i strofer; de korta fångar ofta bara ett stillastående ögonblick, medan de längre kan vara som en liten berättelse.

Målet med den gemensamma läsningen av poesi är först och främst att det ska vara mysigt och roligt. Då händer även andra positiva saker! Det har visat sig att

högläsning med efterföljande samtal har stor betydelse för barns utveckling på flera plan. Poesin stimulerar fantasi och tänkande. Den ger uttryck för känslor och utvecklar både språkkänsla och ordförråd. Men denna gemensamma poesiläsning är också till för den vuxne läsaren, som på detta sätt kan få en andningspaus och stimulans till att tänka tankar utanför vardagen. Försök att göra de korta diktstunderna till en mysig gemensam vana, kanske med ett tånt ljus eller någon annan rekvisita som kan fungera som en övergång från vardagsverkligheten till poesins värld. Här är den sociala interaktionen viktig med den vuxnes närvaro och engagemang.

Kanske du som läser detta tänker att poesi är svårt för barn att förstå, men man brukar säga att poesi är en naturlig del av barns sätt att tänka och att upp till 12 år är den bästa åldern för barn att lyssna på dikter, både tonsatta och lästa. Att "förstå" en dikt behöver inte betyda att man med ord kan tala om vad den handlar om, utan det handlar snarare om att känna av diktens ljud, klanger och stämning och känslor den väcker inom en. Får man möjlighet att lyssna till och läsa poesi som barn är chanserna större att man blir poesi- och litteraturläsare som vuxen. Vår bok vänder sig till barn i ungefär åldern 6–12 år och därför är både dikter och samtalsidéer av olika svårighetsgrad. Våra frågor är inte kontrollerande utan "öppna", där det kan finnas många olika svar.

Val av dikt

Vid första lästillfället är det bra att presentera boken, visa omslag, baksidestext och bilder. Prata om boktiteln och vad som kan menas med den. Du kanske kan visa bilder på några broar, fråga barnen om de känner till någon riktig bro och prata om broars funktion att förbinda två platser med varandra. Det är inte tänkt att dikterna i *En bro av poesi* ska sträckläsas eller att de måste läsas i en bestämd turordning. Vi tycker att det ofta räcker att läsa en dikt åt gången. Här i handledningen ger vi också en del förslag på dikter som kan passa bra ihop för att de har något gemensamt.

Boken har årets växlingar från skolstart till skolstart som sammanhållande tråd. Men mellan årstidsdikterna finns också dikter med annat innehåll. Låt gärna barnen bläddra i boken och välja dikt efter någon bild de tycker om, eller läs upp titeln på förslagsvis fem dikter och låt barnen välja en. Det kan också vara så att barnen fastnar för en dikt och vill höra den flera gånger.

Om barnen inte fastnar för en dikt du har läst är det lika bra att välja en ny, så kanske ni kan återvända till den första vid ett annat tillfälle. Det viktiga är lustupplevelsen. På samma sätt kan det vara lika bra att sluta läsa om barnen någon gång tröttnar, men sitt då gärna själv kvar en stund och läs i boken. Då visar du att du

är intresserad av dikter och läsning och du kanske hittar en dikt som kan passa att läsa nästa gång.

Några råd inför högläsning

För länge sedan – i början av 1900-talet och tidigare – lästes mycket poesi högt både hemma och i skolan. Dikter passar ofta väldigt bra för högläsning med tydlig rytm och rim. Många menar att det är först vid högläsning som en dikt kommer till sitt rätta uttryck. Innehållet blir tydligare vid högläsning, eftersom dikter bygger mycket på rytm och klanger. Man kan till och med säga att högläsning av en dikt är en muntlig tolkning av dikten. Vuxna läser i vanliga fall tyst och därför har vi här samlat några råd för dig som läser högt med barn.

Naturligtvis kan du läsa utan förberedelse. Läs helt naturligt som om du bara samtalar. Men tänk på att inte läsa för fort och försök att känna in rytmen i dikten, ungefär som om du lyssnade på musik. De korta raderna talar om att en dikt ska läsas långsamt. När det är ett mellanrum till nästa rad (en så kallad blankrad) betyder det att du ska göra en lite längre paus. Om du hinner förbereda dig, är det bra att läsa igenom dikten på egen hand först och fundera på i vilken sinnesstämning dikten kan läsas. Är den mjuk och vänlig, arg eller sorgsen till exempel? Du kan också fundera över vilka ord som är viktiga och hur de ska betonas i uppläsningen.

Radindelningen i en dikt kan krångla till det när man läser högt, för det är ofta så att meningen inte är slut när raden är slut, utan den fortsätter på nästa rad, men när du läser, gör ändå en kort paus vid radens slut. Radindelningen är författarens sätt att tala om hur dikten ska läsas. Även rytmen hjälper till för att få grepp om hur dikten kan läsas. Många dikter är skrivna med en mycket tydlig rytm och de är ofta lättare att läsa högt. Men det kräver att man hittar rytmen. En tydligt rytmisk dikt att öva på är Lennart Hellsings "[Krakel Spektakel slår på sin trumma](#)" (s. 16). I en taktfast upprepning av betonade och obetonade stavelser hörs trumslagen i "Krakel Spektakel" och bidrar till en läskig känsla i dikten.

Avsluta din läsning av en dikt genom att läsa så att det framgår att dikten är slut. Beroende på diktens innehåll kan avslutningen vara långsammare, läst med en högre eller mjukare röst. Det viktiga är att det inte blir ett plötsligt slut på dikten.

Läs gärna samma dikt högt flera gånger och visa både dikten och bilden när du läser med barnen. Ofta förstår man inte en dikt första gången man läser eller lyssnar till den. Ibland kan du pröva att läsa en dikt både med en vänlig och en arg och kaxig röst för att höra vilket barnet föredrar. Laborera till exempel med att läsa Aase Bergs dikt "[Trött](#)" (s. 72) med en trött, arg och ledsen röst. Någon gång kan ni prova på att läsa högt tillsammans i kör. Du kan också läsa dikten väldigt långsamt en eller ett par

rader i taget och stanna upp och prata om det som står där. Vad kan det handla om? Varför har författaren använt eller upprepat just det ordet? Känns det som om orden blir till bilder och symboler? Vad finns det för ljud i dikten och hur upprepas ljud och rim? Närläsning kallar man den sortens läsning. En dikt i samlingen som passar bra att till en början läsa på det sättet är Zacharias Topelius "[Vintergatan](#)" (s. 60). Samtalet om dikten kan alltså ske både före, under och efter läsningen.

När barnen har knäckt läskoden och kan läsa med flyt kan de gärna pröva på att själva läsa dikter högt efter förberedelse. Vid förberedelsen och högläsningen lär de känna dikten bättre, vilket ökar förståelsen. Börja med högläsning i kör tillsammans med en vuxen, sedan kan barnen läsa parvis och därefter i mindre grupper. Det viktigaste rådet att ge barnen är att inte läsa för fort och att ta pauser både vid radbrytning och när det är en blankrad. Rytmska och rimmade dikter är lättast att läsa högt.

Samtalets betydelse

Det ger en känsla av gemenskap att läsa och samtala om dikter. Det ger också en möjlighet att tala om känslor på ett objektivt sätt. Du behöver inte alltid säga något om dikten i förväg utan den kan bara läsas ett par gånger och på så sätt sjunka in. Ofta uppstår ett spontant samtal när barnet har lyssnat på en dikt. För att öva upp förmågan att se inre bilder kan du ibland fråga hur barnet skulle måla dikten. Du kan läsa en dikt utan att tala om vad den heter, för att sedan prata om vad den skulle kunna heta. Vi kan alla förstå och uppleva dikter på olika sätt och alla (framför allt barn) har rätt att både förstå och uppleva dikten på sitt sätt. Bjud in barnet att berätta om sina tankar om dikten och berätta gärna vad du själv tycker om i en dikt. Ofta väcker en dikt frågor hos läsaren och lyssnaren. Det är inte alltid som dessa frågor kan besvaras, men de är ändå värda att ställas. De flesta dikter väcker nyfikenhet.

Våra förslag är bara tänkta som inspiration till ett samtal. Lusten att läsa och lyssna på poesi får inte förstöras. Varje människa möter dikter på sitt sätt och det är viktigt att vara öppen för många olika sätt att läsa och tolka dikter. Ibland ger vi i förslagen en förklaring eller en bakgrund till något som står i dikten. Vi kan också peka på att författaren har använt ett ord i flera betydelser eller att samma ord återkommer många gånger. Ibland har vi med en fråga om barnet eller du som läser har varit med om något liknande det som dikten handlar om, för att visa att det som dikterna handlar om är vanliga saker, något som ligger nära oss alla och angår alla. Man talar ibland om att man kan läsa *på* raderna och *mellan* raderna. Då menar man att det som står *mellan* raderna, det vita tomrummet, är något som läsarna får räkna ut själva med ledning av det som står *på* raderna. Då frågar vi ofta "vad kan menas"

för att locka till att läsa *mellan* raderna eller för att tolka hur författaren av orden har gjort en bild eller en liknelse.

Många dikter är skrivna i jagform. Ibland framgår det vem jaget är, men ibland har vi i våra frågor tolkat in vem som är jag. Det är ju inte säkert att det är tänkt att läsaren ska förstå det som att jaget alltid är författaren som skrivit dikten. Det kan lika gärna vara någon annan som talar.

Läs- och skrivinläring

Naturligtvis ska dikter i första hand läsas som dikter som förmedlar en tanke och en känsla, men om barn som lyssnar på högläsning samtidigt uppmärksammas på olika språkliga aspekter blir de på ett naturligt sätt språkligt medvetna och förstår att en text inte bara har ett innehåll utan också en form. Det är alltid bra att "ta vara på" barnens nyfikenhet inför ord och läsning. I samband med våra läsförslag till de olika dikterna ger vi ibland exempel på hur ni tillsammans kan göra språkliga iakttagelser. Ibland kan du genom att peka på orden vid högläsningen på ett enkelt sätt låta barnen förstå hur ljud och text hör ihop. Ni kan tillsammans titta och lyssna på rimord, leta upp långa ord och korta ord, versaler (stora bokstäver) och gemener (små bokstäver), se om det finns skiljetecken eller inte och så vidare. Det kan vara värt att notera och kanske barnen själva gör det. När barnen kommer igång att skriva kan det vara en skrivövning att skriva av sin favoritdikt och göra en egen illustration till den. Det kan bli en fin väggdekoration hemma eller i skolan och kanske en present. Så småningom vill de säkert också skriva egna dikter som kan bli presenter att ta med hem. En av dikterna i urvalet är just en diktpresent och heter "[Gratulation på en födelsedag i mars](#)" (s. 75).

Kopplingar till skolans styrdokument

Under "Centralt innehåll för grundskolans svenskundervisning i årskurs 1–9" i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmen* (Skolverket 2019) lyfts poesin fram genom formuleringar som "Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider och skilda delar av världen. Texter i form av rim, ramsor, sånger, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Berättande och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter".

I kursplanen i musik för grundskolan står det under "Centralt innehåll för årskurs 1–3" att undervisningen ska innehålla "musik som knyter an till elevens vardagliga och högtidliga sammanhang, däribland nationalsången och några av de vanligaste psalmerna, samt inblickar i svensk och nordisk barnvisetradition".

Det finns alltså ett starkt stöd för läsning av och arbete med poetiska texter i skolans styrdokument, som ett sätt att skapa delaktighet i det gemensamma kulturarvet, få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen, utveckla kunskaper i och om svenska språket och ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Hur kan skolan skapa en stimulerande miljö för poesi?

Forskning visar att läsande föräldrar och lärare får läsande barn och elever och att läsning av just poesi får barnen att tycka om poesi. Poesi är en utmärkt introduktion och inskolning till all skönlitterär läsning.

Här följer några tips och idéer till att ordna en skolmiljö som stimulerar poesiläsning och poesiskrivande.

- Sätt upp posters med dikter på skolans anslagstavlor, i korridorerna och på väggarna på toaletterna. Det kan vara både elevdikter och författardikter.
- En anslagstavla kan i tur och ordning innehålla en klass favoritdikter.
- Inred en mysig poesihörna i skolbiblioteket eller på fritids och schemalägg högläsningstunder med poesi.
- Lägg fram några poesiböcker för barn i skolsköterskans väntrum.
- Lägg in högläsning av dikter i olika festprogram vid sidan av sång och musik, till exempel på Lucia, på Nobeldagen, vid skolavslutningar, vid avtackningar och låt föräldrarna på föräldramöten ta del av dikter barnen läst och skrivit.
- Ge regelbundna poesiläxor som kan innebära att lära sig en dikt utantill eller att läsa högt för närstående hemma.
- Ge eleverna små anteckningsböcker där de kan skriva in dikter de tycker om, men också dikter som de själva eller en kamrat har skrivit.
- Ta vara på flerspråkiga elevers resurser genom att be dem ta med dikter på andra språk än svenska och att översätta eller berätta om innehållet i korta dikter på både svenska och andra modersmål.
- Låt eleverna göra en undersökning och fråga föräldrar och andra vuxna om de har någon favoritdikt. Även låttexter räknas som poesi.
- Bjud in en författare som skriver dikter. Sök på forfattarcentrum.se.

Förklara poesi för barn

med hjälp av bokens första dikter

Bokens första fyra uppslag har fem dikter som sinsemellan är väldigt olika men samtidigt rymmer förklaringar till hur poesi skiljer sig från andra typer av texter och vad som behövs för att skapa dikter. Med stöd i dikterna på bokens första fyra uppslag är det här avsnittet uppdelat i fyra frågor om poesi att samtala med barnen om:

[Vad innehåller dikter?](#)

[Vad kan dikter handla om?](#)

[Vad behövs för att skapa dikter?](#)

[Vem talar i dikter?](#)

Vad innehåller dikter?

Dikter rymmer ofta känslor, stämningar, sinnesintryck och minnen förmedlade så att vi ser bilder och originella symboler. Expertens term för detta är bildspråk. Vanligt bildspråk i dikter är *personifikation* och *besjälning*. Något abstrakt som en känsla, en stämning, en dröm eller en dikt framställs som en människa eller något konkret som ges mänskliga egenskaper.

Ett bra exempel på personifikation och besjälning är bokens inledande dikt "När dikten kommer till dig". Det känns som om författaren Brita af Geijerstam här tänker sig dikten som en människa som vi kan prata med och som kan hjälpa oss att tänka och känna och minnas. Bilden illustrerar också detta väl med handen som kommer upp ur boken och möter läsarens hand och drar in den i dikten. Här kan ni tillsammans försöka att läsa den handskrivna texten på den illustrerade boksidan. Prata om vem som kan ha skrivit det. Fråga hur det känns att hålla någons hand. Det kan kännas ömt och det kan kännas nära. Vad menas med att öppna sina sinnen? Gå tillsammans igenom hur många sinnen vi har – lukt, smak, syn, hörsel och känsel. Vilka sinnen uttrycks i den här dikten? "Kan hända minner den om något ömt" står det i en av stroforna. Det kan vara en känsla på huden – som att hålla någon man tycker om i handen.

"När dikten kommer till dig" har också slutrim, som många tycker är typiskt för dikter (även om det finns många dikter som är skrivna utan rim). Hjälps åt att ta fram rimmen i dikten: *beredd* och *sedd*, *ömt* och *glömt*, *sinnen* och *minnen*. Fråga om barnen kan höra hur många klappar (takter eller stavelser) rimmen har. Det första rimmet är kluvet, det betyder att rimorden har olika många stavelser, i det här fallet två och en.

Det andra rimmet rimmar på en stavelse – *ömt* och *glömt*. Det tredje rimmet har två stavelser, *sinnen* och *minnen*.

Vad kan dikter handla om?

Dikter kan handla om precis vad som helst: fotboll, kärlek, rädsla, döden, livet, mat, en trasig tallrik, ett skeppsbrott och miljoner år. Det finns korta dikter som fångar en känsla eller en tanke och ger en ögonblicksbild och det finns längre berättande dikter. Gemensamt för dikter är lek med språket i rytmer och rim som skapar effekter.

Den korta dikten "Gråbergssång" handlar om att vara en sten. När Gustaf Fröding (1869–1911) skrev den här dikten i början på 1900-talet försökte han föreställa sig hur det skulle kännas att leva som en gråsten. Det är förstås en fascinerande tanke att pröva tillsammans med barn.

Tillsammans kan ni lyssna på en uppläsning av dikten på [Litteraturbankens Skola](#).

Blunda när ni lyssnar och försök att se stenen framför er. Hur är stenens liv? Uppmärksamma upprepningarna av orden *stå* och *grå* och hur entonigt det låter med bara en stavelse som upprepas på nio rader med en förlängning av vokalen å på tionde raden. Räkna antalet å-bokstäver i dikten. De är många! Finns det något ord som inte har ett å? Vad ger dessa monotona upprepningar för effekt? Hur känner sig stenen?

Uppställningen av dikten ser också lite grann ut som en toppig och vass sten.

Fråga barnen hur de tror att stenen ser ut. Är den liten eller stor? Är den kantig eller rund? Är den hög eller platt? Visa texten och bilden ur boken och låt barnen rita och måla stenen på papper eller göra gråberget i lera.

Kanske finns också möjligheten att följa upp läsningen med att leta stenar utomhus. Eller låt barnen leta andra saker från naturen och skriv tillsammans dikter om dessa (kottar, mossa, blad, barr, svampar etc.).

Varför inte härma Frödings sätt att skriva dikten som en lista med ett ord på varje rad?

Fröding har skrivit flera dikter där han försöker föreställa sig saker i naturen som "Ett grönt blad på marken", "Myra med barr", "Snigelns visa". Du hittar dem på [Litteraturbankens Skola](#).

Fröding har också skrivit om väder: "Regn" finns på nästa uppslag i boken och i en uppläsning på [Litteraturbankens Skola](#), där du också hittar "[Solskenet](#)". I "Regn" bidrar upprepningar av bokstaven s i början på flera ord effekten att vi nästan känner regnet sipprande rinna. Ljudupprepningar i början av flera ord är en sorts rim som

kallas allitteration. Dikten har också slutrimmen *våta – gråta* och *porl – sorl* samt upprepningen *dropp – dropp – dropp*.

Gör en ordlek tillsammans med allitterationer om flera slags väder: sommarregnet sorlar, solen strålar, vinden viner, blåsten brakar, stormen susar ...

Gustaf Fröding var genom hela livet drabbad av psykisk ohälsa och när han skrev de här dikterna var han intagen på sjukhus i Uppsala. Längre betraktades dikterna som märkliga och de gavs inte ut förrän efter författarens död. Samtala om vad det kan vara som verkade konstigt i dikterna. De ansikten som är tecknade inne i stenarna föreställer Gustaf Frödings. De liknar det porträtt av honom som konstnären Richard Bergh målade när Fröding var intagen på sjukhuset i Uppsala.

Ta reda på mer om författaren Gustaf Fröding på [Litteraturbankens Skola](#).

Exempel på en berättande dikt är Gunnar Mascoll Silfverstolpes "Slut på sommarlovet". Gunnar Mascoll Silfverstolpe (1893–1942) är idag en ganska bortglömd författare. Dikten känns som ett meddelande från någon som har levat i en annan tid för länge sedan. Varför då? Språket är ålderdomligt och de känslor och erfarenheter som beskrivs kan nog också verka svåra att relatera till för dagens barn, men här kan den vuxne läsaren hjälpa dem att peka på diktens grundstämning som är att lämna en plats, på samma gång som tillvaron går från sommarlov till skoltermin. Illustratören Sven Nordqvist har fångat diktens stämning fint och till och med fått med det varma solljuset på de röda husen: "solen väckte en djupröd glöd ur alla timmerhus."

Allt är också beskrivet i preteritum, vilket ger känslan att någon återberättar sina minnen. Här kan man prata med barnen om vem de tror det är som berättar i dikten. Kan det vara författaren själv? Hur gammal är personen det handlar om? I dikten står det tio år. Och bilden visar en pojke i ett gammaldags Sverige som går att relatera till Astrid Lindgrens berättelser om Emil i Lönneberga. Fråga barnen när de tror att pojken levde och när de tror att dikten skrevs. (Dikten ingår i samlingen *Vardag* som utkom 1926.)

Dikterna på de tre första uppslagen i boken ("När dikten kommer till dig", "Gråbergsång", "Regn" och "Slut på sommarlovet") är alltså sinsemellan väldigt olika. Men de har också något gemensamt. Språkeffekter som rim, upprepningar och bildspråk fångar en inre bild som läsaren återskapar. Det kan vara en händelse och ett minne som i "Slut på sommarlovet". Det kan vara en tanke om dikters betydelse som i "När dikten kommer till dig" eller känslan av att vara en sten eller uppleva regn med sina sinnen.

Vad behövs för att skapa dikter?

Grundläggande för att skapa dikter och alla slags texter är förstås bokstäver som kan bli till ord. Rikedomen att ha ord uttrycks i dikten "Ordbanken". Fråga gärna barnen vad ordbanken kan vara för något. Vet barnen vad en bank är? Är det någon som har varit på banken? Ser det ut som på bilden? Vad föreställer bilden? (Ett bibliotek?) Vad finns det för ord och bokstäver i bilden? Var kan man låna ord och lära sig nya ord? Kostar det pengar eller är det räntefritt?

Den här dikten passar fint att ha som utgångspunkt för barnens eget skrivande. En inledande uppgift kan vara att helt enkelt bygga upp en egen ordbank genom att skriva ner en lista med positiva, roliga ord, ord som gör en glad.

En gemensam skrivövning kan gå till så att var och en som vill får säga ett ord. Skriv ner orden och låt barnen bilda meningar. Prata om att det behövs ord som är personer eller saker (pronomen och substantiv), ord som gör (verb) och ord som beskriver (adjektiv).

Vad behövs mer för att skriva meningar? Skiljetecken förstås. Vilka skiljetecken känner barnen till? Vad används de till? Prata om att i dikter får man göra lite som man vill med skiljetecken och stor och liten bokstav. Finns det skiljetecken i "Ordbanken"? Saknas det skiljetecken i "Ordbanken"? Daniel Boyacioglu har inga punkter i sin dikt. Men ändå är det stor bokstav på första raderna. Det är vanligt i dikter och det finns många sådana exempel i boken.

Vad betyder de två prickarna som står sist i "Ordbanken"? Ett kolontecken betyder att man ska lyssna extra noga, för nu kommer något riktigt viktigt. Inte viktigt för att det handlar om att höja rösten inför starka känslor och stämningar. Då används utropstecken. Det hörs ju också på namnet – utrop! Ett kolon anger att något är viktigt för att förstå vad texten handlar om. Fast i "Ordbanken" finns inget skrivet efter kolontecknet:

"Öppnar en bok räntefritt och läser:"

Här kan man prata om vad man tror att jaget i dikten läser och kanske skriva ner det som ett avslut på dikten? Eller bara fortsätta fundera över allt möjligt som finns att läsa och allt som kan hända när vi läser. Kanske är det just tanken på alla oändliga möjligheter att sätta ihop ord till läsning som Daniel Boyacioglu menar är det viktiga med sin dikt "Ordbanken"?

Vem talar i dikter?

Ofta berättar författaren om sig själv och sina tankar och känslor i en dikt. Men man kan inte vara säker på att det är författaren som pratar och berättar. Författare är väldigt duktiga på att luras och hitta på. Många dikter i *En bro av poesi* handlar om någon som kallas "jag". Det kan vara spännande att prata om vem ni tror att jaget är i olika dikter och om det är fantasi eller om den riktiga författaren kan ha varit med om det som beskrivs i dikten.

Här är fem dikter med ett tydligt jag som berättar om något den personen har varit med om. Fundera tillsammans över vem jaget är i en eller flera av dessa dikter, om det som berättas kan ha hänt på riktigt och vad sanning och påhitt kan vara i en dikt. Du kommer till fler frågor och handledning till varje dikt om du klickar på rubrikerna (sidnumren inom parentes hänvisar till boken):

[Jag](#) (s. 35) av Bruno K Öijer

[Lyckans minut](#) (s. 42) av Erik Lindorm

[Dina händer](#) (s. 50) av Jila Mossaed

[Hästarna](#) (s. 79) av Tua Forsström

[Vad upplevde jag den kvällen](#) (s. 115) av Pär Lagerkvist

Del 2:

Handledning specifika dikter

Här följer kompletteringar och fördjupningar till de samtalsfrågor som finns vid varje dikt i boken *En bro av poesi*. Uppställningen följer bokens ordning och för att enkelt hitta dikten i boken finns sidhänvisningar.

När dikten kommer till dig (s. 9)

Det känns som om författaren Brita af Geijerstam (1902–2003) här tänker sig dikten som en människa som vi kan prata med och som kan hjälpa oss att tänka och känna och minnas. Bilden illustrerar också detta väl med handen som kommer upp ur boken och möter läsarens hand och drar in den i dikten. Här kan ni tillsammans försöka att läsa den handskrivna texten på den illustrerade boksidan. Prata om vem som kan ha skrivit det. Fråga hur det känns att hålla någons hand. Det kan kännas ömt och det kan kännas nära. Vad betyder det att öppna sina sinnen? Gå tillsammans igenom hur många sinnen vi har – lukt, smak, syn, hörsel och känsel. Vilka sinnen uttrycks i den här dikten? "Kan hända minner den om något ömt" står det i en av stroferna. Det kan vara en känsla på huden – som att hålla någon i hand.

"När dikten kommer till dig" har också slutrim, som många tycker är typiskt för dikter (även om det finns många dikter som är skrivna utan rim). Hjälps åt att ta fram rimmen i dikten: *beredd – sedd, ömt – glömt, sinnen – minnen*. Fråga om barnen kan höra hur många klappar (takter eller stavelser) rimmen har. Det första rimmet är kluvet, det betyder att rimorden har olika många stavelser, i det här fallet två och en. Det andra rimmet rimmar på en stavelse, *ömt – glömt*. Det tredje rimmet har två stavelser, *sinnen – minnen*.

Gråbergsång (s. 10)

"Gråbergsång" handlar om att vara en sten. När Gustaf Fröding (1860–1911) skrev den här dikten i början på 1900-talet försökte han föreställa sig hur det skulle kännas att leva som en gråsten. Det är en fascinerande tanke att pröva tillsammans med barn.

Tillsammans kan ni lyssna på en [uppläsning](#) av dikten på Litteraturbankens Skola.

Blunda när ni lyssnar och försök att se stenen framför er. Hur är stenens liv? Uppmärksamma upprepningarna av orden *stå* och *grå* och hur entonigt det låter med bara en stavelse som upprepas på nio rader med en förlängning av vokalen å på tionde raden. Räkna antalet å-bokstäver i dikten. De är många! Finns det något ord

som inte har ett å? Vad ger dessa monotona upprepningar för effekt? Hur känner sig stenen?

Uppställningen av dikten ser också lite grann ut som en toppig och vass sten. Fråga barnen hur de tror att stenen ser ut. Är den liten eller stor? Är den kantig eller rund? Är den hög eller platt? Visa texten och bilden ur boken och låt barnen rita och måla stenen på papper eller göra gråberget i lera. Kanske finns också möjligheten att följa upp läsningen med att leta stenar utomhus. Eller låt barnen leta något annat i naturen och skriv tillsammans dikter om dessa (kottar, mossor, blad, barr, svampar etc.).

Varför inte härma Frödings sätt att skriva dikten som en lista med ett ord på varje rad?

Fröding har skrivit flera korta dikter där han försöker föreställa sig saker i naturen som "Ett grönt blad på marken", "Myra ned barr", "Snigelns visa". Du hittar dem på [Litteraturbankens Skola](#).

Gustaf Fröding var genom hela livet drabbad av psykisk ohälsa och när han skrev de här dikterna var han intagen på sjukhus i Uppsala. Längre betraktades de som väldigt konstiga av många och de gavs inte ut förrän författaren var död. Samtala om vad det kan vara som verkade konstigt i dikterna. De ansikten som är tecknade inne i stenarna är Gustaf Frödings. De liknar det porträtt av honom som konstnären Richard Bergh målade när Fröding var intagen på sjukhuset i Uppsala.

Ta reda på mer om författaren Gustaf Fröding på [Litteraturbankens Skola](#).

Regn (s. 11)

Det finns en uppläsning på [Litteraturbankens Skola](#) där du också hittar "[Solskenet](#)".

I "Regn" bidrar upprepningar av bokstaven s i början på flera ord effekten att vi nästan känner regnet rinna. Det är en sorts rim som kallas allitteration. Dikten har också sluttrimmen *våta – gråta* och *porl – sorl* samt upprepningen *dropp – dropp – dropp*.

Gör en ordlek tillsammans med flera slags väder: sommarregnet sorlar, solen strålar, vinden viner, blåsten brakar, stormen susar ...

Ta reda på mer om författaren Gustaf Fröding på [Litteraturbankens Skola](#).

Slut på sommarlovet (s. 12)

"Slut på sommarlovet" är exempel på en berättande dikt. Gunnar Mascoll Silfverstolpe (1893–1942) är idag en ganska bortglömd författare. Dikten känns som ett meddelande från någon som har levat i en annan tid. Varför då? Språket är ålderdomligt och de känslor och erfarenheter som beskrivs kan nog också verka svåra att relatera till för dagens barn, men här kan den vuxne läsaren hjälpa dem att

peka på diktens grundstämning som är att lämna en plats på samma gång som tillvaron går från sommarlov till skola. Illustratören Sven Nordqvist har fångat diktens stämning fint och till och med fått med det varma solljuset på de röda husen: "solen väckte en djupröd glöd ur alla timmerhus."

Allt är också beskrivet i preteritum, vilket ger känslan att någon återberättar sina minnen. Här kan man prata med barnen om vem de tror det är som berättar i dikten. Kan det vara författaren själv? Hur gammal är personen det handlar om? I dikten står det tio år. Och bilden visar en pojke i ett gammaldags Sverige som går att relatera till Astrid Lindgrens berättelser om Emil i Lönneberga. Fråga barnen när de tror att pojken levde och när de tror att dikten skrevs. (Dikten ingår i samlingen *Vardag* som utkom 1926.)

På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om och av Gunnar Mascoll Silfverstolpe.

Ordbanken (s. 15)

Viktigast för att skapa dikter och alla slags texter är förstås bokstäver som kan bli till ord. Det uttrycks i dikten "Ordbanken". Fråga gärna barnen vad ordbanken kan vara för något? Vet barnen vad en bank är? Är det någon som har varit på banken? Ser det ut som på bilden? Vad föreställer bilden? (Ett bibliotek?) Vad finns det för ord och bokstäver i bilden? Var kan man låna ord och lära sig nya ord? Kostar det pengar eller är det räntefritt?

Den här dikten passar fint att ha som utgångspunkt för barnens eget skrivande. En inledande uppgift kan vara att helt enkelt bygga upp en egen ordbank genom att skriva ner en lista med positiva, roliga ord, ord som gör en glad.

En gemensam skrivövning kan gå till så att var och en som vill får säga ett ord. Skriv ner orden och låt barnen bilda meningar. Prata om att det behövs ord som är personer eller saker (pronomen och substantiv), ord som gör (verb) och ord som beskriver (adjektiv).

Vad behövs mer för att skriva meningar? Skiljetecken förstås. Vilka skiljetecken känner barnen till? Vad används de till? Prata om att i dikter får man göra lite som man vill med skiljetecken och stor och liten bokstav. Finns det skiljetecken i "Ordbanken"? Saknas det skiljetecken i "Ordbanken"? Daniel Boyacioglu har inga punkter i sin dikt. Men ändå är det stor bokstav på första raderna. Det är vanligt i dikter och det finns många sådana exempel i boken.

Vad betyder de två prickarna som står sist i "Ordbanken"? Ett kolontecken betyder att man ska lyssna extra noga, för nu kommer något riktigt viktigt. Inte viktigt för att det handlar om att höja rösten inför starka känslor och stämningar. Då används utropstecken. Det hörs ju också på namnet – utrop! Ett kolon anger att något är

viktigt för att förstå vad texten handlar om. Fast i "Ordbanken" finns inget skrivet efter kolontecknet:

"Öppnar en bok ränthefritt och läser:"

Här kan man prata om vad man tror att jaget i dikten läser och kanske skriva ner det som ett avslut på dikten? Eller bara fortsätta fundera över allt möjligt som finns att läsa och allt som kan hända när vi läser. Kanske är det just tanken på alla oändliga möjligheter att sätta ihop ord till läsning som Daniel Boyacioglu menar är det viktiga med sin dikt?

Krakel Spektakel slår på sin trumma (s. 16)

Rytm är viktigt i dikter och kan vara mer eller mindre tydlig. Rimmade dikter har tydligare rytm än orimmade dikter och "Krakel Spektakel slår på sin trumma" är ett tydligt exempel på rytmens betydelse. Svenskans intonation och rytm bygger på en sammansättning av betonade och obetonade stavelser. För att uppnå tydlig rytm i en dikt upprepas betonade och obetonade stavelser i en regelbunden struktur. Ända in på 1800-talet var antikens *versfötter* (olika fasta kombinationer av rytmer) stilideal. De lärdes ut på läroverken och i gymnasieskolan långt in på 1900-talet med namn som jamb (en obetonad stavelse följd av en betonad), troké (en betonad stavelse följd av en obetonad) och daktyl (en betonad stavelse följd av två obetonade). Bland annat därför lever antikens versfötter kvar hos många poeter.

Den svenska barnlyrikens stora förnyare Lennart Hellsing (1919–2015) behärskar de rytmiska versmåttten från antiken. I en taktfast upprepning av betonade och obetonade stavelser (daktyler och trokéer) hörs trumslagen i "Krakel Spektakel slår på trumma" och bidrar till en läskig känsla i dikten. Betoningarna har markerats med fetstil nedan och versfötterna daktyler och trokéer med snedstreck. Överdriv gärna betoningarna när du läser:

Krakel Spek/**t**akel
slår på sin / **t**rumma.
Långt bort i / **s**kogen
brunbjörnar / **b**rumma.

Asparna / **d**arra
krokeken / **r**aknar.
Granarna / **b**arra.
Videung / **v**aknar.

Rävorna / **y**la
vargarna / **t**juta.
Sluta nu / **K**rakel.
Lova att / **s**luta!

Urberget / rämⁿnar
gråstenen/ gråter.
Bommeli / bom bom
åh vad det / låter!

En övning i att tillsammans högläsa "Krakel Spektakel slår på trumma" visar rytmens betydelse. Det gäller att hitta rytmen när du läser. För en ovan diktläsare kan det ta ett tag att känna in en dikts rytm.

Ta tillsammans ut rimmen i dikten. Det finns fullrim som rimmar på alla stavelser (*trumma – brumma; darra – barra; raknar – vaknar; tjuta – sluta; gråter – låter*) och det finns alliterationer, det vill säga ljudlikheter i början av ord: *brunbjörnar brumma; videung vaknar; gråstenen gråter; bommeli bom bom*.

Du kan fråga barnen vad de tror att det är för gråsten som Lennart Hellsing har tänkt på. Kan det vara dikten "Gråbergsång" som Gustaf Fröding skrivit? Känner barnen igen videung på bilden? Vad kan det vara för videung som vaknar? Lyssna på Alice Tegnér's tonsättning av Zacharias Topelius dikt "Videvisan". Säkert hörde Lennart Hellsing den vaggvisan många gånger när han var barn.

Fnittret (s. 18)

Prata om fnittret som känsla, vad är det för känsla? Är det en glad eller sorglig eller ilsken känsla? Kan man fnittra snällt? Kan man fnittra elakt? Barnen kan välja en figur i illustrationen som fnittrar och fantisera om vad den personen fnittrar åt.

Stjärnorna (s. 20)

Under 1900-talet blev det allt vanligare med *fri vers*, det vill säga poesi som inte är rimmad och skriven i strängt bunden form. En av de största förnyarna var Edith Södergran (1892–1923). Du kan lyssna på en [uppläsning](#) av dikten och läsa mer om och av Edith Södergran på [Litteraturbankens Skola](#).

I "Stjärnorna" är rytmen inte framträdande och det finns inga slutrim. Bärande i den här dikten är istället bilden av själva stjärnorna. De svärmar och faller och blir till skärvor och får oss att undra över vad stjärnor är. Prata om ljuden i dikten. Kan stjärnor svärma? Det är oftast insekter som svärmar. Hur låter det när det svärmar, det vill säga susar och flyger runt oss? Brukar det bli skärvor av stjärnfall?

En undran över stjärnorna kan för mindre barn vara rent bokstavlig: vad är en stjärna och vad händer när stjärnor faller? Inte blir det en klang av stjärnfall och inte blir det skärvor. Stjärnfall är ju meteoriter som blir till olika väderfenomen som dimma, regn, åska, regnbåge och sanddrev. Men dikten får oss ändå att fundera över om stjärnor som faller kan bli till skärvor, som gör ont när man går barfota i gräset. Vad

kan diktaren ha menat med denna bild? Kan det vara en bild för något som diktjaget känner? Vad skulle stjärnan, klangen och skärvorna i trädgården kunna symbolisera? Tankar, känslor, drömmar, minnen, som kan göra ont och brista? Är det en lycklig känsla eller en olycklig känsla i dikten?

Striden (s. 23)

Här kan det vara bra att börja med att prata om varför den här dikten heter "Striden". Kan en fotbollsmatch bli som en strid? Vad mer kan vara en strid? "Vända andra kinden till?" Vad kan menas med det uttrycket? Det kommer från Jesus bergspredikan i Bibeln, där Jesus ger rådet att om någon försöker provocera fram ett bråk så ska man inte dras med och hämnas utan istället gå undan. Istället för att hetsa upp stämningen ska man lugna ner den. Är det ett bra råd? Kan det vara ett bra råd i en fotbollsmatch? Hur kan det bli så att man inte ens tackar varandra efter matchen?

Precis som i "Stjärnorna" är det här en dikt där det uppstår sår i gräsmattan. Vad är det för sår i den här dikten? Finns de här såren på riktigt i gräset? Vad gör vaktmästaren när han "försöker läka sår" i gräsmattan?

Tänk alla miljoner år (s. 24)

Barn har förstås inte en lika utvecklad uppfattning om tid och antal som vuxna. Men även för vuxna kan tidsperspektiv och numeriska antal vara svindlande. Hur lång tid är egentligen miljoner år? Prata om tiotal, hundratal, tusental, hundratusental och miljoner. Hur såg det ut i Sverige för hundra år sedan? Prata om att vi som är vuxna nu har känt flera som levde för hundra år sedan.

Hur såg det ut för 1000 år sedan? Då hade vi vikingatiden och Sverige började uppstå som ett eget land med en kung. Kan det finnas rester av hus och föremål kvar från den tiden? Ja, det kallas fornlämningar och kan grävas fram i jorden av arkeologer och visas på museer.

Hur såg det ut i Sverige för 10 000 år sedan? Då började de första människorna komma till Sverige. Men på andra delar av jorden har det funnits människor i miljoner år. Forskarna tror att den allra äldsta människoliknande varelsen levde för 30 miljoner år sedan i Afrika.

För 100 000 år sedan hade det börjat komma människor till Europa. Men Sverige var täckt av is, det var kallt och ingen kunde bo här. Vad finns kvar från den tiden? I naturen går det fortfarande att se spår av istiden. Det är mest stenar i olika slags samlingar. Men det finns också fossil, som är rester av förstenade växter och djur.

Läs gärna dikten "Lyckans minut" (s. 42) tillsammans med "Tänk alla miljoner år." I båda dikterna kan miljoner år vara en bild för en väldigt lång väntan och längtan efter att få komma till jorden och leva sitt liv. Båda dikterna rymmer också en tanke på hur

kort vår tid på jorden är. Vad i dikten "Lyckans minut" kan ha funnits i miljoner år? Solen som får vattnet (fjärdarna) att gnistra, jorden och himlen.

Skräcködlor (s. 26)

Den här dikten kan fungera bra som en inledning till ett arbete om dinosaurier och hur det såg ut på jorden för 150 miljoner år sedan. En del barn i förskoleåldern brukar bli väldigt fascinerade av dinosaurier och lär sig mycket. Vet du något sådant barn, fråga vilka dinosaurier det kan känna igen på beskrivningarna som ges i dikten? (Förutom Tyrannosaurus Rex beskrivs brachiosaurus och stegosaurus.) Känns några igen på bilden?

Det finns förstås en rad faktaböcker riktade till yngre barn i ämnet:

Sarah Sheppard, *Det var en gång... Massor av dinosaurier*, Bonnier Carlsen 2008

Eva Vidén & Jens Ahlbom, *Sigges dinosaurier*, Berghs 2013

Lena Lamberth, *Vad händer hos dinosaurierna?: mer än 100 saker att hålla utkik efter*, Lamberth 2016

Johan Egerkrans, *Alla tiders dinosaurier*, B Wahlström 2017

Små ting (s. 28)

Den här dikten passar extra bra att läsa en riktigt grå och ruggig dag. Man kan börja med att fråga vad små ting kan vara. Vet barnen något annat ord för små ting (små saker)? Läs dikten långsamt. Fråga hur det känns att digna trött under hopplös gråhet. Vad kan det var för väder ute? Vad kan få oss att bli glada en sådan dag? Små fina saker? Att vara lite extra snälla mot varandra? Att få något extra gott att äta? Kanske tända ett ljus och läsa en riktigt bra bok tillsammans?

Hur känner man sig "i den tid som strålade levande"? Vad kan det vara för väder då? Hur känns glädje och energi i kroppen? Behövs inte de fina sakerna då? När behöver vi de fina små sakerna mest?

Be varje barn ta med en liten sak som gör dem glada och visa för varandra.

Du kan läsa mer om och av Karin Boye (1900–1941) på [Litteraturbankens Skola](#).

Världens gång (s. 32)

Det här är en otäck dikt som handlar om att inte kunna hjälpa och total känslökyla inför en annan människas lidande och kamp för livet. I dikten dras allt till sin spets och det är viktigt att tänka på att det kan finnas både barn och vuxna som stått inför liknande dramatiska situationer. Men "Världens gång" kan också tolkas metaforiskt som en bild för vardagssituationer vi alla hamnar i där vi skulle kunna förändra något till det bättre, men istället väljer att inte engagera oss. Här kan man prata med barnen

om vilka sådana situationer som kan uppstå. Fråga barnen om de kan tänka sig en situation där någon vill hjälpa och protestera, men kanske inte vågar, och någon annan inte verkar bry sig. Prata om kamratsituationer och lekar där sådana situationer kan uppstå.

Dikten "Världens gång" kan dramatiseras för att lättare kunna samtala om vad man kan göra i liknande situationer när man står bredvid och ser någon som behöver hjälp. Britta Stensson beskriver i boken *Små storverk: om barn, poesi och musik* (1998) ett arbete med Gustaf Frödings "Världens gång" tillsammans med elever i årskurs 1. Här får barnen olika roller. En grupp barn är havet och de läser "Havet välte, stormen ven, / vågorna rullade asklikt grå", samtidigt som de gör ljud för att förstärka innehållet. En annan grupp barn är matrosar som utropar: "En man är vräkt över bord, kapten!" och en elev (eller läraren) är kaptenen som bara svarar: "Jaså." Så fortsätter de med hela dramat.

Nästa dikt, Heidenstams "Den skeppsbrutne" kan inge visst hopp om att den som fallit över bord kommer att klara sig.

Läs också dikten "Angår det dej kanske" (s. 55) av Ingrid Sjöstrand för att samtala om vad det är att bry sig om varandra och världen vi lever i och hur vi gör när vi bryr oss om varandra och när vi inte bryr oss om varandra.

Du kan läsa mer om och av Gustaf Fröding (1860–1911) på [Litteraturbankens Skola](#) och höra en [uppläsning](#) av "Världens gång".

Den skeppsbrutne (s. 33)

Samtala om vad som kan ha hänt och vad som kan komma att hända. Det finns något på bilden som kan inge hopp. Vad är det? Koppla till föregående dikt "Världens gång" av Gustaf Fröding.

Författaren Verner von Heidenstam (1859–1940) fick Nobelpriset i litteratur 1916. Du kan läsa mer om och av Heidenstam på [Litteraturbankens Skola](#). Där finns också en [uppläsning](#) av "Den skeppsbrutne".

Jag (s. 35)

Dikten "Jag" kan läsas tillsammans med "Vad upplevde jag den kvällen" (s. 115). Leta tillsammans likheter och skillnader i både dikterna och bilderna.

Den ena dikten är från början av 2000-talet och den andra från mitten av 1900-talet. Märks det? Dikterna beskriver både samma omvälvande upplevelse (att upptäcka stjärnor på den mörka himlen) och samma reaktion (att behålla upplevelsen för sig själv).

Människans hem (s. 36)

Både dikten och bilden beskriver hur det känns att titta upp i rymden på en stjärnhimmel i ett gränslöst mörker. Här kan man fråga barnen om de tror att jaget tycker att det är ödsligt och kallt eller om det inger en känsla av lugn och hopp. Vad tycker de själva om att titta upp på himlen en mörk natt? Varför får den darrande stjärnan en uppmaning att glänsa? Är det för att lysa upp mörkret som annars skulle bli för svart och otäckt? Varför darrar stjärnan? Kan det vara ljusfenomen i rymden som gör att det kan se ut som att stjärnor blinkar och darrar? När darrar vi människor? När blinkar människor?

Titta tillsammans om ni kan se någon stjärnbild på bilden.

Läs även dikten "Jag längtar hem" (s. 104) och jämför bilderna. Låt barnen fantisera om vilka personerna på bilderna kan vara och vad som kan ha hänt.

Dikten "Människans hem" är skriven av Erik Blomberg (1894–1965) och finns i flera tonsättningar, den senaste tonsatt för kör av Karin Rehnqvist. Det finns inspelningar på YouTube. Sök på "Natt över jorden".

Verklighet (s. 40)

Kan glädjen sjunga? Vad är det för skillnad mellan att sjunga av glädje och att glädjen sjunger? Hur ser det ut när glädjen sjunger? Måla din verklighet inuti.

Lyckans minut (s. 42)

Dikten handlar om en enda minut, men en viktig och lycklig minut, där även naturen och vädret står i samklang med det lyckliga jaget i dikten. Här kan man tillsammans titta på de ord som beskriver lyckokänslan: *fjärdarna*, det vill säga havsvikarna, *gnistrar* (blänker i solskenet), *jorden är varm* (av solen) och *himlen är utan en prick* (alltså inget moln). Till och med barnet är lyckligt och *skrattande*. Jaget känner verkligen en positiv livskänsla och utropar: "Jag lever, jag lever!" Här kan man fråga om jaget verkligen har väntat i miljoner år på denna minut? Varför står det så?

Vaggvisa (s. 43)

Låt barnen berätta vad som kan vara alldeles nytt för ett nyfött barn. Även något så givet och självklart som solen och månen är nytt för ett litet barn. Har barnen upplevt situationer där allt känns nytt och ovant? Hur kändes första dagen i skolan?

Prata om att månen seglar som en svan. Vad kan det betyda? Titta på bilden! Hur ser en svan ut?

Du kan läsa mer om och av Harriet Löwenhjem på [Litteraturbankens Skola](#).

Stjärnan (s. 44)

Dikten "Stjärnan" ingår i Hjalmar Gullbergs diktsvit "Den heliga natten" (1932) och avslutar även Hjalmar Gullbergs och Hilding Rosenbergs julatorium med samma namn (1936). "Den heliga natten" berättar om Jesus födelse genom att i dikter ge röst åt Julevangeliets personer: Josef och Maria, herdarna, de tre vise männen och kung Herodes.

Du kan läsa mer om och av Hjalmar Gullberg på [Litteraturbanken](#).

Det finns en berättelse av Selma Lagerlöf som också heter "Den heliga natten". Du kan läsa den på [Litteraturbankens Skola](#) med illustrationer av Ilon Wikland som också har illustrerat många av Astrid Lindgrens berättelser.

Selma Lagerlöfs berättelse går att högläsa redan från förskoleklass, dels som en introduktion till vem Selma Lagerlöf var, dels som underlag för att samtala om julen och julfirande förr och nu. Det finns en [handledning](#) på Litteraturbankens Skola.

Du går icke ensam (s. 47)

Här kan man prata med barnen om hur dikten kan inge tröst för den som känner sig ensam. Bara någon enda stjärna eller människa ser vänligt på en kan man bli glad. Diktens rubrik slår fast detta. Vad kan det betyda att "tro på hennes ögas glans"? Har en stjärna ögon och glans?

Påpeka gärna att stjärnan omtalas som hon (hennes öga) och fundera tillsammans på vad det kan innebära. Det skulle kunna betyda att författaren föreställer sig att duets vän är en flicka som liknas vid en stjärna. I äldre svenska fanns också femininböjningar och maskulinböjningar på substantiv ungefär som i tyska. Men numera har dessa till största del slagits samman i n-genus (utrum). Svenskan har böjningarna n-genus (utrum) och t-genus (neutrum).

Dikten ingår i Carl Jonas Love Almqvists *Songes*, som betyder drömmar på franska, och är tonsatt av författaren själv. Det finns inspelningar på YouTube.

Du kan läsa mer om och av Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866) på [Litteraturbanken](#).

Dina händer (s. 50)

Den här dikten kan läsas tillsammans med "Jag längtar hem" (s. 104). I båda dikterna beskrivs känslor av sorg, längtan och ensamhet som väcks av att vara på en plats långt borta från en plats där man känner sig hemma. Hur länge har jaget varit borta från den platsen i de båda dikterna?

Jila Mossaed kommer från Iran och skrev dikter på persiska i sitt hemland, men började också skriva på svenska sedan hon flytt till Sverige. Den här dikten publicerades i hennes första diktsamling på svenska, *Månen och den eviga kon* (1997) och finns även i antologin *Flykten valde oss. Dikter om att fly från sitt land* (1999).

Du kan läsa mer om Jila Mossaed på svenskaakademien.se.

Angår det dej kanske (s. 55)

Dikten "Angår det dej kanske" av Ingrid Sjöstrand (1922–2020) passar bra att läsa för att diskutera vad det är att bry sig om varandra och världen vi lever i och hur vi gör när vi bryr oss om varandra och när vi inte bryr oss om varandra. Den kan också kopplas ihop med Gustaf Frödings dikt "Världens gång" (s. 32).

Du kan läsa mer om Ingrid Sjöstrand på [Litteraturbanken](http://litteraturbanken.se).

Jag såg ett par hårda ögon (s. 56)

Gunnar Ekelöf (1907–1968) inbjuder oss i den här dikten att tillsammans leka med och fundera över olika slags känslor och ansiktsuttryck. Det är viktigt att känna igen och kunna uttrycka olika slags känslor. Skillnader mellan olika slags känslor och hur känslor avspeglas i ansiktsuttryck är komplext för både barn och vuxna. Prata om hur ögon, blickar och ansiktsuttryck kan förmedla våra känslor. Pröva att uttrycka de olika ögonen i dikten. Vad är hårda ögon? Är det någon som är arg? Kan man älska det? När kan det vara bra att visa arga hårda ögon? Vad kan ljuva ögon vara? Ljuv är här ett annat ord för vänlig och snäll. När känner du dig vänlig? Och fräcka ögon, vad är det? Att vara fräck kan betyda flera saker: tuff och oblyg, självsäker och rättfram, men också jobbig och oförsämd. Kan någon som är tuff också vara jobbig? Hur är man när man är oblyg? Hur är varma ögon? Vad kan menas med det? Finns det kalla ögon också? Hur ser de ut? Vilka känslor får dig att känna dig varm inuti? Vilka känslor får dig att känna dig kall inuti?

På [Litteraturbanken](http://litteraturbanken.se) kan du läsa mer om Gunnar Ekelöf.

Vintergatan (s. 60)

I "Vintergatan" berättas en saga om hur vår galax Vintergatan kom till. Fråga om barnen vet vad Vintergatan är. Prata om bilden. Vad ser vi? Vad kan ha hänt? Börja med att läsa de två första stroforna. Vad är det som händer här? Var befinner vi oss? Kanske på sängkanten hos ett litet barn som ska få höra en godnattsaga. Fråga vem det kan vara som berättar sagan? Kan man lära sig sagor av stjärnorna? Vad kan menas med det?

Bland de flesta svenskar idag är nog Topelius mest känd för barnvisan "Sov du lilla videung". På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om Zacharias Topelius (1818–1898) och även höra "Vintergatan" i en [uppläsning](#).

Efter att ni har lyssnat på "Vintergatan" några gånger kan ni försöka att tillsammans återberätta sagan fast inte på vers med rim som i dikten utan som en berättelse. Här är några saker som är bra att ha med: namnen på de två som bygger Vintergatan (Sálami och Zulamith), varför de började bygga bron (de älskade varandra på jorden men skildes åt och kastades ut i rymden på varsin planet långt ifrån varandra), vad de byggde bron av och hur länge de höll på, varför de lyckades (för att deras kärlek var så stark och när Gud såg det ångrade Gud att han skilt dem åt), vad hände på himlen när Salami och Zulamith förenades igen. (Namnet Salami brukar uttalas med betoning på första stavelsen – Sálami – inte som korven salami.)

Det har berättats att när den unge författaren Zacharias Topelius och hans fästmö Emelie bodde på olika platser i Finland, gjorde de tillsammans upp att vid ett exakt klockslag gå ut och titta på en bestämd stjärnbild och tänka på varandra. Då visste de att den andra samtidigt såg samma stjärna. Kanske något att inspireras av när man är skild från någon man saknar?

Första minnet (s. 64)

Börja med att fråga vad ett minne är. Vad får oss att minnas? Det kan vara foton, ljud, lukter, smaker. Våra sinnen hjälper oss att minnas. Vi har synminnen, ljudminnen, doftminnen, smakminnen, känslominnen. Tänk på blåst och kyla. Kan du känna hur det låter och känns mot huden?

Ett förslag är att låta barnen blunda och lyssna på dikten "Första minnet". Visa sedan bilden och fråga hur det stämmer med vad de såg framför sig. Fråga vem det är som minns i dikten och hur gammal de tror att den personen är när den berättar om minnet och hur gammal personen var när det som berättas hände.

Därefter kan barnen rita och skriva ett eget minne.

Författaren Erik Axel Karlfeldt (1864–1931) fick Nobelpriset i litteratur postumt 1931. På [Litteraturbankens Skola](#) kan du läsa mer om och av Karlfeldt och höra en [uppläsning](#) av "Första minnet".

Trädet och skyn (s. 67)

I första strofen finns det både rörelse och ljud. Här kan du tillsammans med barnen plocka ut ord som *går, skyndar, skvalande, har ett ärende* och *hämtar liv*. Fråga sedan barnen om det fortfarande är rörelse och ljud i den andra strofen. Svaret blir ju nej och då kan ni gå vidare och leta upp ord som beskriver stillhet: *upphör, stannar, stilla* och *väntan*. Barnen kan sedan få fundera över hur det känns och låter när det regnar

och hur det känns och låter när det snöar. På bilden kan vi se hur trädet ser ut i regn. Barnen kan få i uppgift att måla egna bilder av trädet när det snöar.

Författaren Tomas Tranströmer (1931–2015) fick Nobelpriset i litteratur 2011.

Snögubbe tögubbe (s. 68)

Snögubben längtar tillbaka till tiden då han frös. Hur beskrivs den tiden i dikten? Var det en lycklig tid för snögubben? Om man tänker sig att snögubben är en människa, vad tänker han då tillbaka på? Kanske sin ungdom. Nu är han sliten. Med lite äldre barn kan man prata om att dikter kan läsas både bokstavligt och symboliskt.

Det första vårregnet (s. 71)

Här kan du gärna utgå från bilden och prata om ordet *däld*, som är ett gammalt ord för en liten dal. I dikten finns det flera ord som uttrycker ljud; leta upp dem tillsammans (*sjunger, klingar, suset*). Här kan barnen också få en uppgift att måla trädens grenar som spindelväv med fantasispindlar i.

På [Litteraturbankens Skola](#) kan du läsa mer om och av Vilhelm Ekelund.

Trött (s. 72)

Aase Bergs dikt "Trött" kan vara starten på ett samtal om olika slags känslor och skillnaderna mellan olika känslor. Vad är skillnaden mellan att vara arg och att vara ledsen? Varför heter dikten "Trött"? Vad är trött för känsla? Finns det olika slags trötthet? Finns det olika slags ledsenhet och argsinthet? Vad är motsatserna till att vara trött och arg och ledsen? Kan man vara trött och glad? Fråga när barnen känner sig trötta och arga och ledsna. Fråga vilken känsla de tycker bäst om och berätta själv. Titta på bilden och fundera tillsammans vad som kan ha hänt och hur personen på bilden känner sig. Kanske dikten "Striden" (s. 23) kan ge ett svar.

Gratulation på en födelsedag i mars (s. 75)

Det här är den enda dikten i *En bro av poesi* där vi vet att jaget i dikten är författaren själv. Författaren Erik Axel Karlfeldt (1864–1931) hade en dotter som hette Anna Blanzeflor som fyllde ett år den 8 mars 1916. Vi får veta ganska mycket om den lilla flickan. Men det sägs inte rätt ut med vanliga pratord utan diktaren har skapat bilder med orden för att berätta om flickan och hennes familj.

Redan på första raden får vi veta flickans namn och att hennes pappa tycker att hon är ljuv, det vill säga söt och snäll. Vi får också veta att hon är ljus och blond.

I andra strofen får vi veta att flickan fyller ett år, den första våren var hon nyfödd och nu ler hon mot sin andra vår. Hon har också fått små tänder och de liknas vid den lilla vårbloomman snödroppe.

I tredje strofen berättar Karlfeldt vilka som firar flickan och var. Det är hemma hos flickan med fyra andra i familjen. För en ettåring kan föräldrar och syskon och tre små rum vara ett stort rike – ett imperium – och minsta barnets behov får styra över familjen.

Författaren beskriver en trivsamt och trygg miljö runt den lilla flickan. Men det står också att det stormar därute i tiden. År 1916 (som står i bilden om man tittar noga) pågick första världskriget – det blodigaste kriget någonsin i Europas historia. Sverige var inte indraget i kriget – men det kom naturligtvis rapporter i tidningarna. Från den svenska horisonten varifrån dikten skrivs är krig inte något verkligt upplevt – det är fortfarande lek med tennsoldater och sagornas berättelser om mytomspunna krig där Mars var den romerska krigsguden. Det finns en förhoppning i dikten att barnet ska skyddas från kriget.

Erik Axel Karlfeldt fick Nobelpriset i litteratur postumt 1931. På [Litteraturbankens Skola](#) kan du läsa mer om och av Karlfeldt och höra en [uppläsning](#) av "Gratulation på en födelsedag i mars".

Den lustiga våren (s. 76)

Den här lilla vårdikten av Elmer Diktonius (1896–1961) är lätt att imitera. Årstiden kan bytas ut liksom adverbet *lustigt* och verben *gråter* och *skrattar*. Vad händer då?

Dikten har en andra avdelning som inte finns med i boken. Det är en vassare vuxendikt. Diktjaget betraktar en skata och har en dialog med skatan om hur våren ger lättsinne.

Hästarna (s. 79)

Här kan man prata vidare kring hur jaget känner sig och vilka sinnesuttryck som finns i dikten (lukt, syn, hörsel och känsel). Barnen kan säkert också leva sig in i vilka känslor de sovande hästarna sprider och hur hästarna känner sig.

Du kan läsa mer om Tua Forsström på [svenskaakademien.se](#).

Trollkarlen (s. 80)

Dikten kan bli utgångspunkten till ett samtal om trolleri och magi som många barn är intresserade av. Det finns en hel del trollkarlar i barnlitteraturen. Fråga vilka de känner till? Kanske något barn kan visa några trolleritrix?

Hjärteglad (s. 84)

Prata om vintertid och sommartid. Vad är det idag? Vad är det i den här dikten, som skrevs innan vi började ställa om klockan två gånger om året? Hur känns solen på vintern? Hur mycket ser vi av solen på vintern? Hur känns solen på sommaren? Vi säger att solen står lågt på vintern och solen står högt på sommaren. Vad betyder det?

Varför heter dikten "Hjärteglad"? Kanske för att författaren Albert Theodor Gellerstedt (1836–1914) var så nöjd med sin stuga, där det kommer in mycket sol på vintern och lite sol på sommaren.

På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om och av Albert Theodor Gellerstedt.

Låt barnen måla och kanske skriva om något som gör dem hjärteglada.

Du har tappat ditt ord (s. 88)

Vad betyder det att vara barfotabarn? När författaren Nils Ferlin (1898–1961) var barn fanns det fattiga som inte hade råd att låta sina barn gå i skor under sommarhalvåret när fötterna inte frös. Men handlar den här dikten verkligen om ett barn? Eller kan det fattiga vilsna barnet vara en bild för en vuxen som tappat mening och mål i livet? Kanske den borttappade lappen innehåller svar om livets mening? Vilka är "vi" i dikten? Och vad vill "vi" att det ska stå på den borttappade lappen? Vad skulle du vilja ge för råd till den som har tappat ordet?

På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om och av Nils Ferlin och höra en [uppläsning](#) av "Du har tappat ditt ord".

Skrivet till bords när olyckan hände (s. 90)

Det här är den näst äldsta dikten i hela boken. Den är skriven på 1700-talet av Anna Maria Lenngren (1754–1817). Fråga barnen när de tror att dikten är skriven. Märks det att dikten är över 200 år gammal? Vad vill författaren säga med dikten? Är det aktuellt idag också?

Du kan läsa mer om och av Anna Maria Lenngren på [Litteraturbankens Skola](#).

Mina lögner (s. 92)

Här kan det vara intressant att tillsammans fundera över vad det finns för olika sorts lögner. Går lögner att köpa? Vad det är för sorts lögner som kan kännas som stora röda ballonger. Finns det andra färger på lögner? Lögner vi ibland säger för att sanningen skulle kunna upplevas som otrevlig eller opraktisk kallas ibland för *vita* lögner. Att slå *blå* dunster i ögonen på någon är ett annat uttryck för att lura någon.

Du kan läsa mer om och av Henry Parland (1908–1930) på [Litteraturbankens Skola](#).

Småskolans utflykt (s. 94)

Den här dikten handlar om en skolutflykt till "det allra högsta berget". Vilket berg är det? Tror ni att de åkt till världens högsta berg Mount Everest eller Sveriges högsta berg Kebnekaise? Eller är det något annat berg? Varför står det inte bara "ett högt berg" i så fall? Vi får veta att barnen besteg berget och gick hem igen. Här kan man tillsammans spekulera om vad som mer hände på utflykten? Vi får egentligen bara veta en sak. Vad var det? Vad kan fröken ha sett långt ner "i den djupaste dalen"? Varför fick inte barnen gå till stupet? Varför var barnen rädda innan fröken kom tillbaka? Vad såg fröken "allra djupast ner"? Barnen har säkert både erfarenheter av och idéer om vad man brukar göra mer på utflykter. Kanske de kan berätta om någon rolig eller spännande utflykt.

Dikten kan jämföras med Astrid Lindgrens berättelse "Märit" i samlingen *Kajsa Kavat* (1950). Det är en väldigt sorglig berättelse om Märit som är åtta år och dör i en olycka under en skolutflykt till ett berg. Prata om likheter och skillnader. Vem är det som berättar i Astrid Lindgrens berättelse? Det är inte som i dikten ett vi utan en allvetande berättare. Vem är Märit? Under hur lång tid får vi lära känna Märit? När ungefär levde Märit? Ungefär samtidigt som när Astrid Lindgren (1907–2002) och Harry Martinson (1904–1978) var barn. Känner barnen till någon annan person i Astrid Lindgrens författarskap som gör en skolutflykt till ett berg? I första kapitlet av *Madicken* (1960) skildras det.

Harry Martinson fick Nobelpriset i litteratur 1974. Du kan läsa mer om och av honom på [Litteraturbanken](#).

Välkommen åter snälla sol (s. 97)

En av Sveriges mest berömda författare, August Strindberg (1849–1912), har skrivit den här dikten. Mest känd är Strindberg för sina pjäser. Men han skrev också romaner och dikter. Du kan läsa mer om och av Strindberg på [Litteraturbankens Skola](#).

"Välkommen åter snälla sol" ingår i Strindbergs *Dikter ur Fagervik och Skamsund*, en diktsamling som binds samman av Trefaldighetsnatten då sju män på en skärgårdsö firar sommarens ankomst. Du kan läsa hela verket på [Litteraturbanken](#).

Trefaldighetsdagen infaller ungefär när sommarlovet brukar börja och firades förr med dans och fest. Strindberg skriver att det är några barn som sjunger "Välkommen åter snälla sol" för de vuxna som har fest.

Det känns som att solen är en människa i den här dikten. Varför då? Samtala om varför solen är så välkommen. Solen kommer med värme och med ljus. Värme och

ljus skapar mat och glädje. Samtala om på vilka olika sätt sommaren kan vara viktig för människor som lever i dag och människor som levde på Strindbergs tid i början av 1900-talet.

Det finns flera alliterationer (ljudlikheter i början av ord) i den här dikten. Läs långsamt och "smaka" på ljuden och läs gärna om rader där det finns alliterationer:

Välkommen åter snälla sol,
Som jagat nordanvinden;
Nu har du sovit sen i fjol,
Och vaknar röd om kinden.

Värm upp vår jord så växer råg,
Och fyller bondens lada;
Värm sund och vik och vind och våg,
Så få vi gå och bada.

Välkommen åter snälla sol,
Lys över land och vatten;
Nu klingar sång, nu stäms fiol,
Nu dansas hela natten.

I dikten finns det också slutrim att lägga märke till.

Lyssna på en [uppläsning](#) av "Välkommen åter snälla sol" på Litteraturbankens Skola.

Den blomstertid nu kommer (s. 98)

Detta är den äldsta dikten i boken. Många tror att det är Israel Kolmodin (1643–1709) som skrivit "Den blomstertid nu kommer" och den trycktes första gången i 1694 års psalmbok. Då hade titeln tillägget "Een sommarwisa" och det är ju verkligen en sommarvisa. Det berättas att Kolmodin blev inspirerad att skriva den när han gick en promenad nära en kyrka på Gotland.

Läs mer om Kolmodin på [Litteraturbankens Skola](#).

På Litteraturbankens Skola finns också en [uppläsning](#) av hela dikten "Den blomstertid nu kommer".

Läs och visa psalmen "Den blomstertid nu kommer" i [1694 års psalmbok](#). Den gamla tryckstilen kallas frakturstil och var vanlig i Sverige fram till 1800-talet då den ersattes av tryckstilen antikva.

"Den blomstertid nu kommer" är en psalm. Prata om vad det betyder. Psalmer är tonsatta dikter som står i *Den svenska psalmboken* och sjungs i kyrkan. Det finns en lång tradition i Sverige och Finland att sjunga psalmen "Den blomstertid nu kommer" vid skolavslutningar – på senare år ofta bara de två första stroferna som finns i *En bro*

av *poesi*. Texten som brukar sjungas är lite annorlunda än i *En bro av poesi*. Berätta att den gamla texten från 1600-talet skrevs om först av Johan Olof Wallin i början av 1800-talet och sedan av Britt G. Hallqvist på 1970-talet för den psalmbok som numera används i kyrkan. Jämför den gamla texten i *En bro av poesi* med den som brukar sjungas idag. Vad är ändrat? Är den modernas versionen lättare att förstå? (Ändringar är fetmarkerade nedan.)

Den blomstertid nu kommer
Med lust och fågring stor:
du nalkas, ljuva sommar,
då gräs och **gröda** gror.
Med blid och livlig värma,
till allt som varit dödt,
sig solen strålar närma,
och allt blir återfött.

De fagra blomsterängar
och **åkerns** ädla säd,
de rika örtesängar
och lundens gröna träd,
de skola oss påminna
Guds godhets rikedom,
att vi **den** nåd besinna,
som räcker året om.

[...]

Stavning har också ändrats mycket sedan 1600-talet. När gamla texter läses idag är stavningen ofta moderniserad, så också i *En bro av poesi*. Med lite äldre barn som kan läsa, jämför med den gamla stavningen:

Then blomstertid nu kommer
Med lust och fågring stor
Nu nalkas ljuve sommar
Då gräs och örter gror.
Then blida sol uppvärmer
all hwad har varit dödt;
Då hon oss skrider närmer
Blir thet på nyo födt.

The fagra blomsterängar
Och åkrens ädla säd
The grönskand' örtesängar
Och alla gröna träd
The skola oss påminna
Guds godhets rikedom:
At vi Guds nåd besinna
Som räcker åhret om.

En vänlig grönskas rika dräkt (s. 101)

Den här dikten från slutet av 1800-talet, skriven av Carl David af Wirsén (1842–1912), har också blivit en psalm som sjungits många gånger vid skolavslutningar. Du kan läsa mer om och av Carl David af Wirsén på [Litteraturbanken](#).

Titta tillsammans på diktens illustration. Här finns det fantasifåglar, men blommorna går att identifiera som riktiga sommarblommor. Fråga om barnen känner igen dem och vet vad de heter. Vilka fåglar är typiska sommarfåglar?

Jämför gärna de båda kända sommarpsalmerna ”Den blomstertid nu kommer” och ”En vänlig grönskas dräkt” med en annan mycket känd sommarlovssång – ”Idas sommarvisa” av Astrid Lindgren. Det finns fina inspelningar av alla tre på YouTube.

Säkert var Astrid Lindgren inspirerad av de vackra sommarpsalmerna när hon skrev sin visa. Leta efter likheter och skillnader. Vad är det som gör att det blir sommar i psalmerna? Vad är det som gör att det blir sommar i ”Idas sommarvisa”? Vem är Ida? Är det Ida som gör sommaren? Gå igenom med barnen vad jaget gör i ”Idas sommarvisa” för att det ska bli sommar. Samtala också gärna om vad barnen själva skulle göra för att göra sommar.

En önskan (s. 102)

Under 1900-talet blev det allt vanligare med *fri vers*, det vill säga poesi som inte är rimmad och skriven i strängt bunden form. En av de största förnyarna var Edith Södergran (1892–1923). Du kan lyssna på en [uppläsning](#) av dikten och läsa mer om och av Edith Södergran på [Litteraturbankens Skola](#).

Uppmärksamma att dikten heter ”En önskan” men slutar ”Så ser min dröm ut”. Finns det någon skillnad mellan en önskan och en dröm? Fråga gärna barnen var de skulle vilja sitta just nu och om de skulle vilja ha någon bredvid sig, kanske en katt eller något annat djur. Fråga om de vet vad ett brev är och om de någon gång har fått brev. Hur har man ett brev i barmen? Visa att man har det i en bröstficka eller under blusen allra närmast hjärtat. Vad kan det betyda att jaget vill ha brevet nära hjärtat? Vad kan det stå i brevet?

Lyckokatt (s. 103)

Dikten ”Lyckokatt” av Edith Södergran (1892–1923) kan läsas som en saga om en katt som ger lycka. Fråga barnen om de tror att det är samma katt som i dikten ”En önskan” på samma uppslag i boken.

Lyckokatten får en beställning på tre saker. Vilka tre? Vad ska den tredje saken användas till? Ordet *spinna* kan betyda flera saker. En katt spinner (ger ifrån sig ett surrande ljud) när den mår bra. Man kan spinna tråd av ull eller lin i en spinnrock.

Spinna kan också betyda att fantisera och utveckla ett resonemang. Vilka betydelser finns i den här dikten?

Edith Södergran skrev den här dikten 1916. Ta tillsammans reda på mer om Edith Södergran. Hur blev hennes framtid?

Du kan läsa mer om och av Edith Södergran (1892–1923) på [Litteraturbankens Skola](#).

Jag längtar hem (s. 104)

Denna dikt kan kopplas ihop med "Dina händer" (s. 50). I båda dikterna beskrivs känslor av sorg, längtan och ensamhet som väcks av att vara på en plats långt borta från en plats där man känner sig hemma. Hur länge har jaget varit borta från den platsen i de båda dikterna?

Titta på bilden och fundera tillsammans över vad det är för plats som är hemma? Vilken plats är hemma för barnen?

Fråga om det saknas något ord när det står "jag längtar marken" och "jag längtar stenarna". Blir det någon skillnad i betydelse att säga "jag längtar till stenarna", "jag längtar efter stenarna" eller att säga "jag längtar stenarna"?

Författaren Verner von Heidenstam (1859–1940) fick Nobelpriset i litteratur 1916. Du kan läsa mer om och av Heidenstam på [Litteraturbankens Skola](#).

Det finaste tältet (s. 106)

Här kan du uppmärksamma barnen på att det längst ner står vem dikten riktar sig till, vem som är du i dikten (Niklas). Vem kan Niklas vara, tror barnen? Man kan också tillsammans spekulera kring i vilket förhållande till Niklas som författaren står.

Titta gärna tillsammans på bilden och prata om hur det finaste tältet ser ut där. Vad i dikten finns med på bilden? Be barnen måla hur deras finaste tält ser ut.

Du kan läsa mer om och av Anna Rydstedt (1924–1994) på [Litteraturbanken](#).

Syltningsvisa (s. 108)

Dikten hör till de äldsta i boken och är skriven i mitten av 1800-talet. Att dikten är gammal märks till exempel på att verben är böjda annorlunda när det är flera som gör något: *varen* i stället för *vara*, *dröjen* istället för *dröja*, *bli* istället för *blir*, *visken* istället för *viska*. Det kallas för pluralböjning av verb och var vanligt i skriftspråk fram till början av 1900-talet. Kanske någon känner till andra språk där verben böjs olika beroende på vem som gör något. Berätta att det är så i engelska och i många andra språk. Jämför till exempel "I am happy"; "We are happy".

Typiskt för dikter från den är tiden är också den regelbundna rytmen av betonade och obetonade stavelser, strofer med fyra rader och regelbundna slutrim. Här kan man fråga om barnen kan höra hur många stavelser rimmen har. Alla rim i dikten har en stavelse.

Det kan också vara intressant att prata om vilka bär barnen känner till och vilka olika sorters sylt de har ätit. Vad har de bären för färger? Vad är det för bär som nämns i dikten (ett vanligare ord för jungfrubär är hallon). Vad har bären i dikten för färg?

Vad behövs för att göra sylt? Vad liknas sockret vid i dikten – "liten himmel snöa vitt"? Kanske finns det möjlighet att låta barnen prova på att koka sylt i skolan, på fritids eller hemma?

Spekulera gärna tillsammans om vad bären har viskat till barnen under sommaren? Kanske "vintern kommer snart". Vad är godast, att äta bär färska på sommaren eller att plocka och spara i frysen eller koka sylt att äta på vintern? Vad behövs för att vi ska kunna äta färska bär på vintern i Sverige?

För att ge en uppfattning om tiden när dikten skrevs och miljön där syltningen sker kan man läsa någon av Elsa Beskows fem bilderböcker om tant Grön, tant Brun och tant Gredelin. Elsa Beskow (1874–1953) är en av Sveriges mest kända bilderboksskapare och en av de första som både skrev och illustrerade sina böcker. Böckerna om tant Grön, tant Brun och tant Gredelin skrevs mellan 1918 och 1947, men skildrar tanternas liv tillsammans med de föräldralösa syskonen Petter och Lotta i en småstad vid mitten av 1800-talet.

Samtala också om bilden som illustrerar dikten: hur stor är personen som gör sylt i bilden? Det ser ut som en liten varelse om man jämför med bären i bilden. Prata om proportioner: hur stora är bären i förhållande till en människa? Hur bor personen? Jämför med Elsa Beskows illustrationer och prata om likheter och skillnader mellan sätten att måla och illustrera.

Du kan läsa mer om och av Thekla Knös (1815–1880) på [Litteraturbanken](#).

Stilla (s. 110)

Titta gärna lite extra på bilden och prata till exempel om evighetstecknet i gräset och de fladdrande almanacksbladen – vad kan de betyda tillsammans med texten? Leta upp frågan i dikten ("Men hur får man saker att hända?") och prata om den.

I rörelse (s. 113)

Här kan man prata om vad ett liv i rörelse kan betyda och till exempel fråga någon eller några av dessa frågor: Är det en bra dag att vara törstig, tycker du? Vad tror du författaren menar med att den bästa dagen är en dag av törst?

Är vägen eller resan viktigare än att komma fram till målet?

Är ett liv i rörelse ett oändligt äventyr? Varför? Varför inte?

Du kan läsa mer om och av Karin Boye (1900–1941) på [Litteraturbankens Skola](#) och höra en [uppläsning](#) av "I rörelse".

Vad upplevde jag den kvällen (s. 115)

Uppmärksamma jaget i titeln: "Vad upplevde jag den kvällen". Vem är jaget i dikten?

Hur gammal är jaget när jaget berättar och hur gammal var jaget i själva upplevelsen? Kanske bilden ger ett svar.

Jaget återberättar en märklig upplevelse. Vad är det för upplevelse? Det är en överväldigande känsla av universums och hela tillvarons storhet. Dikten beskriver känslan att inse att man inte är ett litet barn längre och plötsligt slås av tanken hur den egna tillvaron är en så pytteliten del av hela tillvarons storhet och möjligheter.

När tror barnen att dikten skrevs? Vad finns i dikten som tyder på att jaget var barn för länge sedan? (Dikten publicerades första gången 1953.)

Författaren Pär Lagerkvist (1891–1974) fick Nobelpriset i litteratur 1951.

Inom varje dikt (s. 116)

Dikten bygger på motsatsparet ljus (verbet *lysa*) och mörker. Prata med barnen om sammansättningar med *lyser* som *upplyst*, *lyser av glädje*, något är *lysande* både bokstavligt och bildligt. Be barnen föreslå saker och känslor som har med ljus och lyser att göra, men också saker och känslor som har med mörker att göra. Diskutera vad som är positivt och vad som är negativt.

Du kan läsa mer om Maria Wine (1912–2003) på [Litteraturbanken](#).

DEL 3:

Förslag på teman

Sol i två dikter

Hjärteglad (s. 84)

Prata om vintertid och sommartid. Vad är det idag? Vad är det i den här dikten, som skrevs innan vi började ställa om klockan två gånger om året? Hur känns solen på vintern? Hur mycket ser vi av solen på vintern? Hur känns solen på sommaren? Vi säger att solen står lågt på vintern och solen står högt på sommaren. Vad betyder det?

Varför heter dikten "Hjärteglad"? Kanske för att författaren Albert Theodor Gellerstedt (1836–1914) var så nöjd med sin stuga, där det kommer in mycket sol på vintern och lite sol på sommaren.

På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om och av Albert Theodor Gellerstedt.

Låt barnen måla och kanske skriva om något som gör dem hjärteglada.

Välkommen åter snälla sol (s. 97)

En av Sveriges mest berömda författare, August Strindberg (1849–1912), har skrivit den här dikten. Mest känd är Strindberg för sina pjäser. Men han skrev också romaner och dikter. Du kan läsa mer om och av Strindberg på [Litteraturbankens Skola](#).

"Välkommen åter snälla sol" ingår i Strindbergs *Dikter ur Fagervik och Skamsund*, en diktsamling som binds samman av Trefaldighetsnatten då sju män på en skärgårdsö firar sommarens ankomst. Du kan läsa hela verket på [Litteraturbanken](#).

Trefaldighetsdagen infaller ungefär när sommarlovet brukar börja och firades förr med dans och fest. Strindberg skriver att det är några barn som sjunger "Välkommen åter snälla sol" för de vuxna som har fest.

Det känns som att solen är en människa i den här dikten. Varför då? Samtala om varför solen är så välkommen. Solen kommer med värme och med ljus. Värme och ljus skapar mat och glädje. Samtala om på vilka olika sätt sommaren kan vara viktig för människor som lever i dag och människor som levde på Strindbergs tid i början av 1900-talet.

Det finns flera alliterationer (ljudlikheter i början av ord) i den här dikten. Läs långsamt och "smaka" på ljuden och läs gärna om rader där det finns alliterationer:

Välkommen åter snälla sol,
Som jagat nordanvinden;
Nu har du govit sen i fjol,
Och vaknar röd om kinden.

Värm upp vår jord så växer råg,
Och fyller bondens lada;
Värm sund och vik och vind och våg,
Så få vi gå och bada.

Välkommen åter snälla sol,
Lys över land och vatten;
Nu klingar sång, nu stäms fiol,
Nu dansas hela natten.

I dikten finns det också slutrim att lägga märke till.

Lyssna på en [uppläsning](#) av "Välkommen åter snälla sol" på Litteraturbankens Skola.

Regn i fyra dikter

Regn (s. 11)

Det finns en uppläsning på [Litteraturbankens Skola](#) där du också hittar "[Solskenet](#)".

I "Regn" bidrar upprepningar av bokstaven s i början på flera ord effekten att vi nästan känner regnet rinna. Det är en sorts rim som kallas allitteration. Dikten har också slutrimmen *våta – gråta* och *porl – sorl* samt upprepningen *dropp – dropp – dropp*.

Gör en ordlek tillsammans med flera slags väder: sommarregnet sorlar, solen strålar, vinden viner, blåsten brakar, stormen susar ...

Ta reda på mer om författaren Gustaf Fröding på [Litteraturbankens Skola](#).

Trädet och skyn (s. 67)

I första strofen finns det både rörelse och ljud. Här kan du tillsammans med barnen plocka ut ord som *går*, *skyndar*, *skvalande*, *har ett ärende* och *hämtar liv*. Fråga sedan barnen om det fortfarande är rörelse och ljud i den andra strofen. Svaret blir ju nej och då kan ni gå vidare och leta upp ord som beskriver stillhet: *upphör*, *stannar*, *stilla* och *väntan*. Barnen kan sedan få fundera över hur det känns och låter när det regnar

och hur det känns och låter när det snöar. På bilden kan vi se hur trädet ser ut i regn. Barnen kan få i uppgift att måla egna bilder av trädet när det snöar.

Författaren Tomas Tranströmer (1931–2015) fick Nobelpriset i litteratur 2011.

Snögubbe tögubbe (s. 68)

Snögubben längtar tillbaka till tiden då han frös. Hur beskrivs den tiden i dikten? Var det en lycklig tid för snögubben? Om man tänker sig att snögubben är en människa, vad tänker han då tillbaka på? Kanske sin ungdom. Nu är han sliten. Med lite äldre barn kan man prata om att dikter kan läsas både bokstavligt och symboliskt.

Det första vårregnet (s. 71)

Här kan du gärna utgå från bilden och prata om ordet *däld*, som är ett gammalt ord för en liten dal. I dikten finns det flera ord som uttrycker ljud; leta upp dem tillsammans (*sjunger, klingar, suset*). Här kan barnen också få en uppgift att måla trädens grenar som spindelväv med fantasispindlar i.

På [Litteraturbankens Skola](#) kan du läsa mer om och av Vilhelm Ekelund.

Djur i tre dikter

Skräcködlor (s. 26)

Den här dikten kan fungera bra som en inledning till ett arbete om dinosaurier och hur det såg ut på jorden för 150 miljoner år sedan. En del barn i förskoleåldern brukar bli väldigt fascinerade av dinosaurier och lär sig mycket. Vet du något sådant barn, fråga vilka dinosaurier det kan känna igen på beskrivningarna som ges i dikten? (Förutom Tyrannosaurus Rex beskrivs brachiosaurus och stegosaurus.) Känns några igen på bilden?

Det finns förstås en rad faktaböcker riktade till yngre barn i ämnet:

Sarah Sheppard, *Det var en gång... Massor av dinosaurier*, Bonnier Carlsen 2008

Eva Vidén & Jens Ahlbom, *Sigges dinosaurier*, Berghs 2013

Lena Lamberth, *Vad händer hos dinosaurierna?: Mer än 100 saker att hålla utkik efter*, Lamberth 2016

Johan Egerkrans, *Alla tiders dinosaurier*, B Wahlström 2017

Hästarna (s. 79)

Här kan man prata vidare kring hur jaget känner sig och vilka sinnesuttryck som finns i dikten (lukt, syn, hörsel och känsel). Barnen kan säkert också leva sig in i vilka känslor de sovande hästarna sprider och hur hästarna känner sig.

Du kan läsa mer om Tua Forsström på svenskaakademien.se.

Lyckokatt (s. 103)

Dikten "Lyckokatt" av Edith Södergran (1892–1923) kan läsas som en saga om en katt som ger lycka. Fråga barnen om de tror att det är samma katt som i dikten "En önskan" på samma uppslag i boken.

Lyckokatten får en beställning på tre saker. Vilka tre? Vad ska den tredje saken användas till? Ordet *spinna* kan betyda flera saker. En katt spinner (ger ifrån sig ett surrande ljud) när den mår bra. Man kan spinna tråd av ull eller lin i en spinnrock. Spinna kan också betyda att fantisera och utveckla ett resonemang. Vilka betydelser finns i den här dikten?

Edith Södergran skrev den här dikten 1916. Ta tillsammans reda på mer om Edith Södergran. Hur blev hennes framtid?

Du kan läsa mer om och av Edith Södergran (1892–1923) på [Litteraturbankens Skola](http://litteraturbankens.skola.se).

Barn i fem dikter

Lyckans minut (s. 42)

Dikten handlar om en enda minut, men en viktig och lycklig minut, där även naturen och vädret står i samklang med det lyckliga jaget i dikten. Här kan man tillsammans titta på de ord som beskriver lyckokänslan: *fjärdarna*, det vill säga havsvikarna, *gnistrar* (blänker i solskenet), *jorden är varm* (av solen) och *himlen är utan en prick* (alltså inget moln). Till och med barnet är lyckligt och *skrattande*. Jaget känner verkligen en positiv livskänsla och utropar: "*Jag lever, jag lever!*" Här kan man fråga om jaget verkligen har väntat i miljoner år på denna minut? Varför står det så?

Vaggvisa (s. 43)

Låt barnen berätta vad som kan vara alldeles nytt för ett nyfött barn. Även något så givet och självklart som solen och månen är nytt för ett litet barn. Har barnen upplevt situationer där allt känts nytt och ovant? Hur kändes första dagen i skolan?

Prata om att månen seglar som en svan. Vad kan det betyda? Titta på bilden! Hur ser en svan ut?

Du kan läsa mer om och av Harriet Löwenhjem på [Litteraturbankens Skola](#).

Gratulation på en födelsedag i mars (s. 75)

Det här är den enda dikten i *En bro av poesi* där vi vet att jaget i dikten är författaren själv. Författaren Erik Axel Karlfeldt (1864–1931) hade en dotter som hette Anna Blanzeflor som fyllde ett år den 8 mars 1916. Vi får veta ganska mycket om den lilla flickan. Men det sägs inte rätt ut med vanliga pratord utan diktaren har skapat bilder med orden för att berätta om flickan och hennes familj.

Redan på första raden får vi veta flickans namn och att hennes pappa tycker att hon är ljuv, det vill säga söt och snäll. Vi får också veta att hon är ljus och blond.

I andra strofen får vi veta att flickan fyller ett år, den första våren var hon nyfödd och nu ler hon mot sin andra vår. Hon har också fått små tänder och de liknas vid den lilla vårblomman snödroppe.

I tredje strofen berättar Karlfeldt vilka som firar flickan och var. Det är hemma hos flickan med fyra andra i familjen. För en ettåring kan föräldrar och syskon och tre små rum vara ett stort rike – ett imperium – och minsta barnets behov får styra över familjen.

Författaren beskriver en trivsamt och trygg miljö runt den lilla flickan. Men det står också att det stormar därute i tiden. År 1916 (som står i bilden om man tittar noga) pågick första världskriget – det blodigaste kriget någonsin i Europas historia. Sverige var inte indraget i kriget – men det kom naturligtvis rapporter i tidningarna. Från den svenska horisonten varifrån dikten skrivs är krig inte något verkligt upplevt – det är fortfarande lek med tennsoldater och sagornas berättelser om mytomspunna krig där Mars var den romerska krigsguden. Det finns en förhoppning i dikten att barnet ska skyddas från kriget.

Erik Axel Karlfeldt fick Nobelpriset i litteratur postumt 1931. På [Litteraturbankens Skola](#) kan du läsa mer om och av Karlfeldt och höra en [uppläsning](#) av "Gratulation på en födelsedag i mars".

Det finaste tältet (s. 106)

Här kan du uppmärksamma barnen på att det längst ner står vem dikten riktar sig till, vem som är du i dikten (Niklas). Vem kan Niklas vara, tror barnen? Man kan också tillsammans spekulera kring i vilket förhållande till Niklas som författaren står.

Titta gärna tillsammans på bilden och prata om hur det finaste tältet ser ut där. Vad i dikten finns med på bilden? Be barnen måla hur deras finaste tält ser ut.

Du kan läsa mer om Anna Rydstedt (1924–1994) på [Litteraturbanken](#).

Vad upplevde jag den kvällen (s. 115)

Uppmärksamma jaget i titeln: "Vad upplevde jag den kvällen". Vem är jaget i dikten?

Hur gammal är jaget när jaget berättar och hur gammal var jaget i själva upplevelsen? Kanske bilden ger ett svar.

Jaget återberättar en märklig upplevelse. Vad är det för upplevelse? Det är en överväldigande känsla av universums och hela tillvarons storhet. Dikten beskriver känslan att inse att man inte är ett litet barn längre och plötsligt slås av tanken hur den egna tillvaron är en så pytteliten del av hela tillvarons storhet och möjligheter.

När tror barnen att dikten skrevs? Vad finns i dikten som tyder på att jaget var barn för länge sedan? (Dikten publicerades första gången 1953.)

Författaren Pär Lagerkvist (1891–1974) fick Nobelpriset i litteratur 1951.

Känslor i fyra dikter

Fnittret (s. 18)

Prata om fnittret som känsla, vad är det för känsla? Är det en glad eller sorglig eller ilsken känsla? Kan man fnittra snällt? Kan man fnittra elakt? Barnen kan välja en figur i illustrationen som fnittrar och fantisera om vad den personen fnittrar åt.

Striden (s. 23)

Här kan det vara bra att börja med att prata om varför den här dikten heter "Striden". Kan en fotbollsmatch bli som en strid? Vad mer kan vara en strid? "Vända andra kinden till?" Vad kan menas med det uttrycket? Det kommer från Jesus bergspredikan i Bibeln, där Jesus ger rådet att om någon försöker provocera fram ett bråk så ska man inte dras med och hämnas utan istället gå undan. Istället för att hetsa upp stämningen ska man lugna ner den. Är det ett bra råd? Kan det vara ett bra råd i en fotbollsmatch? Hur kan det bli så att man inte ens tackar varandra efter matchen?

Precis som i "Stjärnorna" är det här en dikt där det uppstår sår i gräsmattan. Vad är det för sår i den här dikten? Finns de här såren på riktigt i gräset? Vad gör vaktmästaren när han "försöker läka sår" i gräsmattan?

Jag såg ett par hårda ögon (s. 56)

Gunnar Ekelöf (1907–1968) inbjuder oss i den här dikten att tillsammans leka med och fundera över olika slags känslor och ansiktsuttryck. Det är viktigt att känna igen och kunna uttrycka olika slags känslor. Skillnader mellan olika slags känslor och hur känslor avspeglas i ansiktsuttryck är komplext för både barn och vuxna. Prata om hur ögon, blickar och ansiktsuttryck kan förmedla våra känslor. Pröva att uttrycka de olika ögonen i dikten. Vad är hårda ögon? Är det någon som är arg? Kan man älska det? När kan det vara bra att visa arga hårda ögon? Vad kan ljuva ögon vara? Ljuv är här ett annat ord för vänlig och snäll. När känner du dig vänlig? Och fräcka ögon, vad är det? Att vara fräck kan betyda flera saker: tuff och oblyg, självsäker och rättfram men också jobbig och oförsämd. Kan någon som är tuff också vara jobbig? Hur är man när man är oblyg? Hur är varma ögon? Vad kan menas med det? Finns det kalla ögon också? Hur ser de ut? Vilka känslor får dig att känna dig varm inuti? Vilka känslor får dig att känna dig kall inuti?

På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om Gunnar Ekelöf.

Trött (s. 72)

Aase Bergs dikt "Trött" kan vara starten på ett samtal om olika slags känslor och skillnaderna mellan olika känslor. Vad är skillnaden mellan att vara arg och att vara ledsen? Varför heter dikten "Trött"? Vad är trött för känsla? Finns det olika slags trötthet? Finns det olika slags ledsenhet och argsinthet? Vad är motsatserna till att vara trött och arg och ledsen? Kan man vara trött och glad? Fråga när barnen känner sig trötta och arga och ledsna. Fråga vilken känsla de tycker bäst om och berätta själv. Titta på bilden och fundera tillsammans vad som kan ha hänt och hur personen på bilden känner sig. Kanske dikten "Striden" (s. 23) kan ge ett svar.

Stjärnor i sju dikter

Stjärnorna (s. 20)

Under 1900-talet blev det allt vanligare med *fri vers*, det vill säga poesi som inte är rimmad och skriven i strängt bunden form. En av de största förnyarna var Edith Södergran (1892–1923). Du kan lyssna på en [uppläsning](#) av dikten och läsa mer om och av Edith Södergran på [Litteraturbankens Skola](#).

I "Stjärnorna" är rytmen inte framträdande och det finns inga slutrim. Bärande i den här dikten är istället bilden av själva stjärnorna. De svärmar och faller och blir till skärvor och får oss att undra över vad stjärnor är. Prata om ljuden i dikten. Kan

stjärnor svärma? Det är oftast insekter som svärmar. Hur låter det när det svärmar, det vill säga susar och flyger runt oss? Brukar det bli skärvor av stjärnfall?

En undran över stjärnorna kan för mindre barn vara rent bokstavlig: vad är en stjärna och vad händer när stjärnor faller? Inte blir det en klang av stjärnfall och inte blir det skärvor. Stjärnfall är ju meteoriter som blir till olika väderfenomen som dimma, regn, åska, regnbåge och sanddrev. Men dikten får oss ändå att fundera över om stjärnor som faller kan bli till skärvor, som gör ont när man går barfota i gräset. Vad kan diktaren ha menat med denna bild? Kan det vara en bild för något som diktjaget känner? Vad skulle stjärnan, klangen och skärvorna i trädgården kunna symbolisera? Tankar, känslor, drömmar, minnen, som kan göra ont och brista? Är det en lycklig känsla eller en olycklig känsla i dikten?

Jag (s. 35)

Dikten "Jag" kan läsas tillsammans med "Vad upplevde jag den kvällen" (s. 115). Leta tillsammans likheter och skillnader i både dikterna och bilderna.

Den ena dikten är från början av 2000-talet och den andra från mitten av 1900-talet. Märks det? Dikterna beskriver både samma omvälvande upplevelse (att upptäcka stjärnorna på den mörka himlen) och samma reaktion (att behålla upplevelsen för sig själv).

Människans hem (s. 36)

Både dikten och bilden beskriver hur det känns att titta upp i rymden på en stjärnhimmel i ett gränslöst mörker. Här kan man fråga barnen om de tror att jaget tycker att det är ödsligt och kallt eller om det inger en känsla av lugn och hopp. Vad tycker de själva om att titta upp på himlen en mörk natt? Varför får den darrande stjärnan en uppmaning att glänsa? Är det för att lysa upp mörkret som annars skulle bli för svart och otäckt? Varför darrar stjärnan? Kan det vara ljusfenomen i rymden som gör att det kan se ut som att stjärnor blinkar och darrar? När darrar vi människor? När blinkar människor?

Titta tillsammans om ni kan se någon stjärnbild på bilden.

Läs även dikten "Jag längtar hem" (s. 104) och jämför bilderna. Låt barnen fantisera om vilka personerna på bilderna kan vara och vad som kan ha hänt.

Dikten "Människans hem" är skriven av Erik Blomberg (1894–1965) och finns i flera tonsättningar, den senaste tonsatt för kör av Karin Rehnqvist. Det finns inspelningar på YouTube. Sök på "Natt över jorden".

Stjärnan (s. 44)

Dikten "Stjärnan" ingår i Hjalmar Gullbergs diktsvit "Den heliga natten" (1932) och avslutar även Hjalmar Gullbergs och Hilding Rosenbergs julatorium med samma namn (1936). "Den heliga natten" berättar om Jesus födelse genom att i dikter ge röst åt Julevangeliets personer: Josef och Maria, herdarna, de tre vise männen och kung Herodes.

Du kan läsa mer om och av Hjalmar Gullberg på [Litteraturbanken](#).

Det finns en berättelse av Selma Lagerlöf som också heter "Den heliga natten". Du kan läsa den på [Litteraturbankens Skola](#) med illustrationer av Ilon Wikland som också har illustrerat många av Astrid Lindgrens berättelser.

Selma Lagerlöfs berättelse går att högläsa redan från förskoleklass, dels som en introduktion till vem Selma Lagerlöf var, dels som underlag för att samtala om julen och julfirande förr och nu. Det finns en [handledning](#) på Litteraturbankens Skola.

Du går icke ensam (s. 47)

Här kan man prata med barnen om hur dikten kan inge tröst för den som känner sig ensam. Bara någon enda stjärna eller människa ser vänligt på en kan man bli glad. Diktens rubrik slår fast detta. Vad kan det betyda att "tro på hennes ögas glans"? Har en stjärna ögon och glans?

Påpeka gärna att stjärnan omtalas som hon (hennes öga) och fundera tillsammans på vad det kan innebära. Det skulle kunna betyda att författaren föreställer sig att duets vän är en flicka som liknas vid en stjärna. I äldre svenska fanns också femininböjningar och maskulinböjningar på substantiv ungefär som i tyska. Men numera har dessa till största del slagits samman i n-genus (utrum). Svenskan har böjningarna n-genus (utrum) och t-genus (neutrum).

Dikten ingår i Carl Jonas Love Almqvists *Songes*, som betyder drömmar på franska, och är tonsatt av författaren själv. Det finns inspelningar på YouTube.

Du kan läsa mer om och av Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866) på [Litteraturbanken](#).

Vintergatan (s. 60)

I "Vintergatan" berättas en saga om hur vår galax Vintergatan kom till. Fråga om barnen vet vad Vintergatan är. Prata om bilden. Vad ser vi? Vad kan ha hänt? Börja med att läsa de två första stroforna. Vad är det som händer här? Var befinner vi oss? Kanske på sängkanten hos ett litet barn som ska få höra en godnattsaga. Fråga vem det kan vara som berättar sagan? Kan man lära sig sagor av stjärnorna? Vad kan menas med det?

Bland de flesta svenskar idag är nog Topelius mest känd för barnvisan "Sov du lilla videung". På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om Zacharias Topelius (1818–1898) och även höra "Vintergatan" i en [uppläsning](#).

Efter att ni har lyssnat på "Vintergatan" några gånger kan ni försöka att tillsammans återberätta sagan fast inte på vers med rim som i dikten utan som en berättelse. Här är några saker som är bra att ha med: namnen på de två som bygger Vintergatan (Sálami och Zulamith), varför de började bygga bron (de älskade varandra på jorden men skildes åt och kastades ut i rymden på varsin planet långt ifrån varandra), vad de byggde bron av och hur länge de höll på, varför de lyckades (för att deras kärlek var så stark och när Gud såg det ångrade Gud att han skilt dem åt), vad hände på himlen när Salami och Zulamith förenades igen. (Namnet Salami brukar uttalas med betoning på första stavelsen – Sálami – inte som korven salami.)

Det har berättats att när den unge författaren Zacharias Topelius och hans fästmö Emelie bodde på olika platser i Finland, gjorde de tillsammans upp att vid ett exakt klockslag gå ut och titta på en bestämd stjärnbild och tänka på varandra. Då visste de att den andra samtidigt såg samma stjärna. Kanske något att inspireras av när man är skild från någon man saknar?

Vad upplevde jag den kvällen (s. 115)

Uppmärksamma jaget i titeln: "Vad upplevde jag den kvällen". Vem är jaget i dikten?

Hur gammal är jaget när jaget berättar och hur gammal var jaget i själva upplevelsen? Kanske bilden ger ett svar.

Jaget återberättar en märklig upplevelse. Vad är det för upplevelse? Det är en överväldigande känsla av universums och hela tillvarons storhet. Dikten beskriver känslan att inse att man inte är ett litet barn längre och plötsligt slås av tanken hur den egna tillvaron är en så pytteliten del av hela tillvarons storhet och möjligheter.

När tror barnen att dikten skrevs? Vad finns i dikten som tyder på att jaget var barn för länge sedan? (Dikten publicerades första gången 1953.)

Författaren Pär Lagerkvist (1891–1974) fick Nobelpriset i litteratur 1951.

Universum i tre dikter

Människans hem (s. 36)

Både dikten och bilden beskriver hur det känns att titta upp i rymden på en stjärnhimmel i ett gränslöst mörker. Här kan man fråga barnen om de tror att jaget

tycker att det är ödsligt och kallt eller om det inger en känsla av lugn och hopp. Vad tycker de själva om att titta upp på himlen en mörk natt? Varför får den darrande stjärnan en uppmaning att glänsa? Är det för att lysa upp mörkret som annars skulle bli för svart och otäckt? Varför darrar stjärnan? Kan det vara ljusfenomen i rymden som gör att det kan se ut som att stjärnor blinkar och darrar? När darrar vi människor? När blinkar människor?

Titta tillsammans om ni kan se någon stjärnbild på bilden.

Läs även dikten "Jag längtar hem" (s. 104) och jämför bilderna. Låt barnen fantisera om vilka personerna på bilderna kan vara och vad som kan ha hänt.

Dikten "Människans hem" är skriven av Erik Blomberg (1894–1965) och finns i flera tonsättningar, den senaste tonsatt för kör av Karin Rehnqvist. Det finns inspelningar på YouTube. Sök på "Natt över jorden".

Vintergatan (s. 60)

I "Vintergatan" berättas en saga om hur vår galax Vintergatan kom till. Fråga om barnen vet vad Vintergatan är. Prata om bilden. Vad ser vi? Vad kan ha hänt? Börja med att läsa de två första stroforna. Vad är det som händer här? Var befinner vi oss? Kanske på sängkanten hos ett litet barn som ska få höra en godnattsaga. Fråga vem det kan vara som berättar sagan? Kan man lära sig sagor av stjärnorna? Vad kan menas med det?

Bland de flesta svenskar idag är nog Topelius mest känd för barnvisan "Sov du lilla videung". På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om Zacharias Topelius (1818–1898) och även höra "Vintergatan" i en [uppläsning](#).

Efter att ni har lyssnat på "Vintergatan" några gånger kan ni försöka att tillsammans återberätta sagan fast inte på vers med rim som i dikten utan som en berättelse. Här är några saker som är bra att ha med: namnen på de två som bygger Vintergatan (Sálami och Zulamith), varför de började bygga bron (de älskade varandra på jorden men skildes åt och kastades ut i rymden på varsin planet långt ifrån varandra), vad de byggde bron av och hur länge de höll på, varför de lyckades (för att deras kärlek var så stark och när Gud såg det ångrade Gud att han skilt dem åt), vad hände på himlen när Salami och Zulamith förenades igen. (Namnet Salami brukar uttalas med betoning på första stavelsen – Sálami – inte som korven salami.)

Det har berättats att när den unge författaren Zacharias Topelius och hans fästmö Emelie bodde på olika platser i Finland, gjorde de tillsammans upp att vid ett exakt klockslag gå ut och titta på en bestämd stjärnbild och tänka på varandra. Då visste de att den andra samtidigt såg samma stjärna. Kanske något att inspireras av när man är skild från någon man saknar?

Jag längtar hem (s. 104)

Denna dikt kan kopplas ihop med "Dina händer" (s. 50). I båda dikterna beskrivs känslor av sorg, längtan och ensamhet som väcks av att vara på en plats långt borta från en plats där man känner sig hemma. Hur länge har jaget varit borta från den platsen i de båda dikterna?

Titta på bilden och fundera tillsammans över vad det är för plats som är hemma? Vilken plats är hemma för barnen?

Fråga om det saknas något ord när det står "jag längtar marken" och "jag längtar stenarna". Blir det någon skillnad i betydelse att säga "jag längtar till stenarna", "jag längtar efter stenarna" eller att säga "jag längtar stenarna"?

Författaren Verner von Heidenstam (1859–1940) fick Nobelpriset i litteratur 1916. Du kan läsa mer om och av Heidenstam på [Litteraturbankens Skola](#).

Flytt och flykt i två dikter

Dina händer (s. 50)

Den här dikten kan läsas tillsammans med "Jag längtar hem" (s. 104). I båda dikterna beskrivs känslor av sorg, längtan och ensamhet som väcks av att vara på en plats långt borta från en plats där man känner sig hemma. Hur länge har jaget varit borta från den platsen i de båda dikterna?

Jila Mossaed kommer från Iran och skrev dikter på persiska i sitt hemland, men började också skriva på svenska sedan hon flytt till Sverige. Den här dikten publicerades i hennes första diktsamling på svenska, *Månen och den eviga kon* (1997) och finns även i antologin *Flykten valde oss. Dikter om att fly från sitt land* (1999).

Du kan läsa mer om Jila Mossaed på [svenskaakademien.se](#).

Jag längtar hem (s. 104)

Denna dikt kan kopplas ihop med "Dina händer" (s. 50). I båda dikterna beskrivs känslor av sorg, längtan och ensamhet som väcks av att vara på en plats långt borta från en plats där man känner sig hemma. Hur länge har jaget varit borta från den platsen i de båda dikterna?

Titta på bilden och fundera tillsammans över vad det är för plats som är hemma? Vilken plats är hemma för barnen?

Fråga om det saknas något ord när det står "jag längtar marken" och "jag längtar stenarna". Blir det någon skillnad i betydelse att säga "jag längtar till stenarna", "jag längtar efter stenarna" eller att säga "jag längtar stenarna"?

Författaren Verner von Heidenstam (1859–1940) fick Nobelpriset i litteratur 1916. Du kan läsa mer om och av Heidenstam på [Litteraturbankens Skola](#).

Fem Nobelpristagare

Åtta svenska författare har fått Nobelpriset i litteratur. Fem av dem finns med i *En bro av poesi*. Nobelpriset började delas ut 1901 och anses som ett av världens finaste pris till författare och forskare. Priset är uppdelat på fem områden: fysik, kemi, medicin, litteratur samt fredsarbete. Det är uppkallat efter Alfred Nobel (1833–1896) som instiftade priset i sitt testamente 1895. Priset delas ut varje år på Alfred Nobels dödsdag den 10 december. Svenska Akademien utser den som ska få Nobelpriset i litteratur.

[Nobelprismuseet](#) har en rad skolaktiviteter som passar från förskoleklass och uppåt kring prisområdena och Alfred Nobel, både på plats på museet i Börshuset i Stockholm och digitalt.

Den första svenska Nobelpristagaren i litteratur var Selma Lagerlöf (1858–1940). Hon fick priset 1909 och var också den första kvinnan som fick Nobelpriset i litteratur. Selma Lagerlöf skrev berättelser och romaner och finns därför inte med i *En bro av poesi*. Men i anslutning till Hjalmar Gullbergs dikt "[Stjärnan](#)" föreslår vi att man kan läsa Lagerlöfs julberättelse "[Den heliga natten](#)" som finns på Litteraturbankens Skola. På [Litteraturbankens Skola](#) finns mer material för lågstadiet om Selma Lagerlöf.

Ytterligare två svenska Nobelpristagare saknas i boken. Den ena är Eyvind Johnson (1900–1976) som också främst skrev romaner. Eyvind Johnson fick priset tillsammans med Harry Martinson 1974. Den andra är den tyskspråkiga poeten Nelly Sachs. Hon var judinna och flydde från Tyskland till Sverige 1940. 1966 tilldelades hon Nobelpriset i litteratur.

Övriga fem svenska Nobelpristagare i litteratur finns med i *En bro av poesi*.

Verner von Heidenstam (1859–1940)

Nobelpriset 1916

Den skeppsbrutne (s. 33)

Samtala om vad som kan ha hänt och vad som kan komma att hända. Det finns något på bilden som kan inge hopp. Vad är det? Koppla till föregående dikt "Världens gång" av Gustaf Fröding.

Du kan läsa mer om och av Verner von Heidenstam på [Litteraturbankens Skola](#). Där finns också en [uppläsning](#) av "Den skeppsbrutne".

Jag längtar hem (s. 104)

Denna dikt kan kopplas ihop med "Dina händer" (s. 50). I båda dikterna beskrivs känslor av sorg, längtan och ensamhet som väcks av att vara på en plats långt borta från en plats där man känner sig hemma. Hur länge har jaget varit borta från den platsen i de båda dikterna?

Titta på bilden och fundera tillsammans över vad det är för plats som är hemma? Vilken plats är hemma för barnen?

Fråga om det saknas något ord när det står "jag längtar marken" och "jag längtar stenarna". Blir det någon skillnad i betydelse att säga "jag längtar till stenarna", "jag längtar efter stenarna" eller att säga "jag längtar stenarna"?

Erik Axel Karlfeldt (1864–1931)

Nobelpriset postumt 1931

Första minnet (s. 64)

Börja med att fråga vad ett minne är. Vad får oss att minnas? Det kan vara foton, ljud, lukter, smaker. Våra sinnen hjälper oss att minnas. Vi har synminnen, ljudminnen, doftminnen, smakminnen, känslominnen. Tänk på blåst och kyla. Kan du känna hur det låter och känns mot huden?

Ett förslag är att låta barnen blunda och lyssna på dikten "Första minnet". Visa sedan bilden och fråga hur det stämmer med vad de såg framför sig. Fråga vem det är som minns i dikten och hur gammal de tror att den personen är när den berättar om minnet och hur gammal personen var när det som berättas hände.

Därefter kan barnen rita och skriva ett eget minne.

På [Litteraturbankens Skola](#) kan du läsa mer om och av Erik Axel Karlfeldt och höra en [uppläsning](#) av "Första minnet".

Gratulation på en födelsedag i mars (s. 75)

Det här är den enda dikten i *En bro av poesi* där vi vet att jaget i dikten är författaren själv. Karlfeldt hade en dotter som hette Anna Blanzeflor som fyllde ett år den 8 mars 1916. Vi får veta ganska mycket om den lilla flickan. Men det sägs inte rätt ut med vanliga pratord utan diktaren har skapat bilder med orden för att berätta om flickan och hennes familj.

Redan på första raden får vi veta flickans namn och att hennes pappa tycker att hon är ljuv, det vill säga söt och snäll. Vi får också veta att hon är ljus och blond.

I andra strofen får vi veta att flickan fyller ett år, den första våren var hon nyfödd och nu ler hon mot sin andra vår. Hon har också fått små tänder och de liknas vid den lilla vårbloomman snödroppe.

I tredje strofen berättar Karlfeldt vilka som firar flickan och var. Det är hemma hos flickan med fyra andra i familjen. För en ettåring kan föräldrar och syskon och tre små rum vara ett stort rike – ett imperium – och minsta barnets behov får styra över familjen.

Författaren beskriver en trivsamt och trygg miljö runt den lilla flickan. Men det står också att det stormar därute i tiden. År 1916 (som står i bilden om man tittar noga) pågick första världskriget – det blodigaste kriget någonsin i Europas historia. Sverige var inte indraget i kriget – men det kom naturligtvis rapporter i tidningarna. Från den svenska horisonten varifrån dikten skrivs är krig inte något verkligt upplevt – det är fortfarande lek med tennsoldater och sagornas berättelser om mytomspunna krig där Mars var den romerska krigsguden. Det finns en förhoppning i dikten att barnet ska skyddas från kriget.

På [Litteraturbankens Skola](#) kan du höra en [uppläsning](#) av "Gratulation på en födelsedag i mars".

Pär Lagerkvist (1891–1974)

Nobelpriset 1951

Vad upplevde jag den kvällen (s. 115)

Uppmärksamma jaget i titeln: "Vad upplevde jag den kvällen". Vem är jaget i dikten?

Hur gammal är jaget när jaget berättar och hur gammal var jaget i själva upplevelsen? Kanske bilden ger ett svar.

Jaget återberättar en märklig upplevelse. Vad är det för upplevelse? Det är en överväldigande känsla av universums och hela tillvarons storhet. Dikten beskriver känslan att inse att man inte är ett litet barn längre och plötsligt slås av tanken hur den egna tillvaron är en så pytteliten del av hela tillvarons storhet och möjligheter.

När tror barnen att dikten skrevs? Vad finns i dikten som tyder på att jaget var barn för länge sedan? (Dikten publicerades första gången 1953.)

Harry Martinson (1904–1978)

Nobelpriset 1974

Småskolans utflykt (s. 94)

Den här dikten handlar om en skolutflykt till "det allra högsta berget". Vilket berg är det? Tror ni att de åkt till världens högsta berg Mount Everest eller Sveriges högsta berg Kebnekaise? Eller är det något annat berg? Varför står det inte bara "ett högt berg" i så fall? Vi får veta att barnen besteg berget och gick hem igen. Här kan man tillsammans spekulera om vad som mer hände på utflykten? Vi får egentligen bara veta en sak. Vad var det? Vad kan fröken ha sett långt ner "i den djupaste dalen"? Varför fick inte barnen gå till stupet? Varför var barnen rädda innan fröken kom tillbaka? Vad såg fröken "allra djupast ner". Säkert har barnen både erfarenheter av och idéer om vad man brukar göra mer på utflykter. Kanske de kan berätta om någon rolig eller spännande utflykt.

Dikten kan jämföras med Astrid Lindgrens berättelse "Märit" i samlingen *Kajsa Kavat* (1950). Det är en väldigt sorglig berättelse om Märit som dör i en olycka när hon är åtta år under en skolutflykt till ett berg. Prata om likheter och skillnader. Vem är det som berättar i Astrid Lindgrens berättelse? Det är inte som i dikten ett vi utan en allvetande berättare. Vem är Märit? Under hur lång tid får vi lära känna Märit? När ungefär levde Märit? Ungefär samtidigt som när Astrid Lindgren (1907–2002) och Harry Martinson (1904–1978) var barn. Känner barnen till någon annan person i Astrid Lindgrens författarskap som gör en skolutflykt till ett berg? I första kapitlet av *Madicken* (1960) skildras det.

Tomas Tranströmer (1931–2015)

Nobelpriset 2011

Trädet och skyn (s. 67)

I första strofen finns det både rörelse och ljud. Här kan du tillsammans med barnen plocka ut ord som *går, skyndar, skvalande, har ett ärende* och *hämtar liv*. Fråga sedan barnen om det fortfarande är rörelse och ljud i den andra strofen. Svaret blir ju nej och då kan ni gå vidare och leta upp ord som beskriver stillhet: *upphör, stannar, stilla* och *väntan*. Barnen kan sedan få fundera över hur det känns och låter när det regnar och hur det känns och låter när det snöar. På bilden kan vi se hur trädet ser ut i regn. Barnen kan få i uppgift att måla egna bilder av trädet när det snöar.

Sex finländska poeter

Åtta av dikterna i *En bro av poesi* är skrivna av finländska poeter med svenska som modersmål. Fram till 1900-talet skrevs den mesta litteraturen i Finland på svenska. Det beror på att Finland från 1300-talet fram till 1809 var en del av Sverige. 1809 förlorade Sverige Finland i krig med Ryssland och efter revolutionen i Ryssland år 1917 blev Finland en självständig nation. Finland har behållit två nationalspråk: finska och svenska. Men svenskans ställning har försvagats i Finland. Cirka fem procent av finländarna har numera svenska som sitt första språk.

Finska är också ett av fem historiska minoritetsspråk i Sverige, därför att Sverige och Finland har en lång gemensam historia och många finländare har bosatt sig i Sverige. De kallas Sverigefinnar och finländare med svenska som modersmål brukar kallas för finlandssvenskar.

Zacharias Topelius (1818–1898)

Vintergatan (s. 60)

I "Vintergatan" berättas en saga om hur vår galax Vintergatan kom till. Fråga om barnen vet vad Vintergatan är. Prata om bilden. Vad ser vi? Vad kan ha hänt? Börja med att läsa de två första stroferna. Vad är det som händer här? Var befinner vi oss? Kanske på sängkanten hos ett litet barn som ska få höra en godnattsaga. Fråga vem det kan vara som berättar sagan? Kan man lära sig sagor av stjärnorna? Vad kan menas med det?

Bland de flesta svenskar idag är nog Topelius mest känd för barnvisan "Sov du lilla videung". På [Litteraturbanken](#) kan du läsa mer om Zacharias Topelius och även höra "Vintergatan" i en [uppläsning](#).

Efter att ni har lyssnat på "Vintergatan" några gånger kan ni försöka att tillsammans återberätta sagan fast inte på vers med rim som i dikten utan som en berättelse. Här är några saker som är bra att ha med: namnen på de två som bygger Vintergatan (Sálami och Zulamith), varför de började bygga bron (de älskade varandra på jorden men skildes åt och kastades ut i rymden på varsin planet långt ifrån varandra), vad de byggde bron av och hur länge de höll på, varför de lyckades (för att deras kärlek var så stark och när Gud såg det ångrade Gud att han skilt dem åt), vad hände på himlen när Salami och Zulamith förenades igen. (Namnet Salami brukar uttalas med betoning på första stavelsen – Sálami – inte som korven salami.)

Det har berättats att när den unge författaren Zacharias Topelius och hans fästmö Emelie bodde på olika platser i Finland, gjorde de tillsammans upp att vid ett exakt

klockslag gå ut och titta på en bestämd stjärnbild och tänka på varandra. Då visste de att den andra samtidigt såg samma stjärna. Kanske något att inspireras av när man är skild från någon man saknar?

Edith Södergran (1892–1923)

Stjärnorna (s. 20)

Under 1900-talet blev det allt vanligare med *fri vers*, det vill säga poesi som inte är rimmad och skriven i strängt bunden form. En av de största förnyarna var Edith Södergran. Du kan lyssna på en [uppläsning](#) av dikten och läsa mer om och av Edith Södergran på [Litteraturbankens Skola](#).

I "Stjärnorna" är rytmen inte framträdande och det finns inga slutrim. Bärande i den här dikten är istället bilden av själva stjärnorna. De svärmar och faller och blir till skärvor och får oss att undra över vad stjärnor är. Prata om ljuden i dikten. Kan stjärnor svärma? Det är oftast insekter som svärmar. Hur låter det när det svärmar, det vill säga susar och flyger runt oss? Brukar det bli skärvor av stjärnfall?

En undran över stjärnorna kan för mindre barn vara rent bokstavlig: vad är en stjärna och vad händer när stjärnor faller? Inte blir det en klang av stjärnfall och inte blir det skärvor. Stjärnfall är ju meteoriter som blir till olika väderfenomen som dimma, regn, åska, regnbåge och sanddrev. Men dikten får oss ändå att fundera över om stjärnor som faller kan bli till skärvor, som gör ont när man går barfota i gräset. Vad kan diktaren ha menat med denna bild? Kan det vara en bild för något som diktjaget känner? Vad skulle stjärnan, klangen och skärvorna i trädgården kunna symbolisera? Tankar, känslor, drömmar, minnen, som kan göra ont och brista? Är det en lycklig känsla eller en olycklig känsla i dikten?

En önskan (s. 102)

Du kan lyssna på en [uppläsning](#) av dikten på [Litteraturbankens Skola](#).

Uppmärksamma att dikten heter "En önskan" men slutar "Så ser min dröm ut". Finns det någon skillnad mellan en önskan och en dröm? Fråga gärna barnen var de skulle vilja sitta just nu och om de skulle vilja ha någon bredvid sig, kanske en katt eller något annat djur. Fråga om de vet vad ett brev är och om de någon gång har fått brev. Hur har man ett brev i barmen? Visa att man har det i en bröstficka eller under blusen allra närmast hjärtat. Vad kan det betyda att jaget vill ha brevet nära hjärtat? Vad kan det stå i brevet?

Lyckokatt (s. 103)

Dikten "Lyckokatt" av Edith Södergran kan läsas som en saga om en katt som ger lycka. Fråga barnen om de tror att det är samma katt som i dikten "En önskan" på samma uppslag i boken.

Lyckokatten får en beställning på tre saker. Vilka tre? Vad ska den tredje saken användas till? Ordet *spinna* kan betyda flera saker. En katt spinner (ger ifrån sig ett surrande ljud) när den mår bra. Man kan spinna tråd av ull eller lin i en spinnrock. Spinna kan också betyda att fantisera och utveckla ett resonemang. Vilka betydelser finns i den här dikten?

Edith Södergran skrev den här dikten 1916. Ta tillsammans reda på mer om Edith Södergran. Hur blev hennes framtid?

Elmer Diktonius (1896–1961)

Den lustiga våren (s. 76)

Den här lilla vårdikten av Elmer Diktonius är lätt att imitera. Årstiden kan bytas ut liksom adverbet *lustigt* och verben *gråter* och *skrattar*. Vad händer då?

Dikten har en andra avdelning som inte finns med i boken. Det är en vassare vuxendikt. Diktjaget betraktar en skata och har en dialog med skatan om hur våren ger lättsinne.

Henry Parland (1908–1930)

Mina lögner (s. 92)

Här kan det vara intressant att tillsammans fundera över vad det finns för olika sorts lögner. Går lögner att köpa? Vad det är för sorts lögner som kan kännas som stora röda ballonger. Finns det andra färger på lögner? Lögner vi ibland säger för att sanningen skulle kunna upplevas som otrevlig eller opraktisk kallas ibland för *vita* lögner. Att slå *blå* dunster i ögonen på någon är ett annat uttryck för att lura någon.

Du kan läsa mer om och av Henry Parland på [Litteraturbankens Skola](#).

Tua Forsström (f. 1947)

Hästarna (s. 79)

Här kan man prata vidare kring hur jaget känner sig och vilka sinnesuttryck som finns i dikten (lukt, syn, hörsel och känsel). Barnen kan säkert också leva sig in i vilka känslor de sovande hästarna sprider och hur hästarna känner sig.

Du kan läsa mer om Tua Forsström på svenskaakademien.se.

Hanna Lundström (f. 1983)

Snögubbe tögubbe (s. 68)

Snögubben längtar tillbaka till tiden då han frös. Hur beskrivs den tiden i dikten? Var det en lycklig tid för snögubben? Om man tänker sig att snögubben är en människa, vad tänker han då tillbaka på? Kanske sin ungdom. Nu är han sliten. Med lite äldre barn kan man prata om att dikter kan läsas både bokstavligt och symboliskt.